

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta lesnická a dřevařská

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

Typologie drobných vlastníků lesů

Diplomová práce

Autor: Bc. Barbora Sokolová

Vedoucí práce: doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.

2018

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta lesnická a dřevařská

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Barbora Sokolová

Lesní inženýrství

Název práce

Typologie drobných vlastníků lesů

Název anglicky

The typology of the small-scale forest owners

Cíle práce

Obecným cílem práce je analýza důvodů vlastnictví lesů drobnými vlastníky lesů. Specifickým cílem je vytvoření návrhu "typizace" drobných vlastníků lesů.

Metodika

Práce bude vypracována podle pravidel FLD ČZU pro vypracování diplomových prací a bude pravidelně konzultována s vedoucím práce.

Bude obsahovat literární rešerši problematiky vlastnictví lesů v Evropě a České republice a problematiky typologie drobných vlastníků.

Analytická část bude rozdělena na kvantitativní a kvalitativní část. Kvantitativní část bude založena na anketním šetření mezi drobnými vlastníky lesů (zdrojem budou data ČÚZAK) se snahou zjistit důvody vlastnictví lesů (tzv. psychologické vlastnictví). Kvalitativní část bude metodicky provedena formou přímých hloubkových rozhovorů s vybranými vlastníky lesů (cca 10) s cílem ověření možné typizace vlastnictví dle věku, pohlaví a dosaženého vzdělání.

Výsledkem bude návrh doporučení pro jednotlivé typy vlastníků.

Doporučený rozsah práce

60-70

Klíčová slova

vlastnictví lesů, anketní šetření, typologie vlastníků

Doporučené zdroje informací

- Blanco, V., Brown, C., Rounsevell, M., 2015. Characterising forest owners through their objectives, attributes and management strategies. *Eur J Forest Res* 134: 1027–1041.
- Côté, M.A., Gilbert, D., Nadeau, S., 2015. Characterizing the profiles, motivations and behaviour of Quebec's forest owners. *Forest Policy and Economics* 59: 83–90.
- KROTT, M., 2005. *Forest policy analysis*. Springer Netherlands. ISBN 978-1-4020-3478-7
- Kvarda, M.E., 2004. 'Non-agricultural forest owners' in Austria – a new type of forest ownership. *Forest Policy and Economics* 6: 459–467.
- Lidestav, G., Ekström, M., 2000. Introducing gender in studies on management behaviour among non-industrial private forest owners. *Scand. J. For. Res.* 15: 378–386.

Předběžný termín obhajoby

2017/18 LS – FLD

Vedoucí práce

doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2018

prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2018

prof. Ing. Marek Turčáni, PhD.

Děkan

V Praze dne 14. 04. 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Typologie drobných vlastníků lesů“ vypracovala samostatně pod vedením doc. Ing. Viléma Jarského, Ph.D. a použila jen prameny, které uvádím v seznamu použitých zdrojů. Jsem si vědoma, že zveřejněním diplomové práce souhlasím s jejím zveřejněním dle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách v platném znění, a to bez ohledu na výsledek její obhajoby.

V Praze dne 19. 4. 2018

Podpis autora

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu doc. Ing. Vilému Jarskému, Ph.D. za odborné vedení práce, které mi pomohlo tuto diplomovou práci dokončit. Také chci poděkovat své rodině a přátelům za podporu při studiu a trpělivost, kterou semnou mají a měli.

Abstrakt

Diplomová práce „Typologie drobných vlastníků lesů“ zkoumá současné prostředí drobných vlastníků v rámci České republiky.

Práce má za cíl prozkoumat tyto vlastníky, zjistit jejich kvantitativní i kvalitativní charakteristiky, zejména co se týče důvodů k vlastnictví. Dále vytvoření možného návrhu „typizace“ drobných vlastníků lesů dle věku, pohlaví a dosaženého vzdělání. Návrh doporučení pro dané typy vlastníků je pak specifitějším cílem práce.

V teoretické části práce uvádí historický podtext vlastnictví a změny v rámci vlastnictví v některých Evropských státech, v České republice a poté rozebírá vzniklou různorodost drobných vlastníků lesů. Následuje rozbor motivací, které vedou vlastníka k hospodaření na majetku, k tomu, být majitelem. Tím se práce dostává k termínu psychologické vlastnictví, pojem, který subjektivně ovlivňuje drobné vlastníky. Rozebírá též otázku genderového vlastnictví. Další kapitola popisuje, spolu s několika příklady typologií původem z jiných států Evropy, význam a důležitost typologie vlastníků. V praktické části je využito dotazníkového šetření a rozhovorů ke zjišťování motivací zmíněných drobných vlastníků.

V závěru, jak cíl práce uvádí je popsán návrh typologie drobných vlastníků lesů a doporučení s nimi související, které by mohly zlepšovat situaci na poli drobného vlastnictví lesů.

Klíčová slova: drobní vlastníci lesů, lesní hospodářství, psychologické vlastnictví, noví vlastníci lesů

Abstract

The thesis, "The Typology of Small Owners of Woodlands", examines the current environment of small landowners in the Czech Republic.

The aim of the thesis is to explore background of landowners, to determine their quantitative and qualitative characteristics, especially in regard to reasons for landownership, establishing of a possible pattern of small landowners by age, gender and achieved education, however the main goal of the thesis are recommendations for specific types of landowners.

The theoretical part of the thesis offers a historical view of landownership and changes to landownership in some European countries and in the Czech Republic, and it furthermore analyzes the diversity of small landowners. This is followed by an analysis of motivations that lead the landowners to estate management and to become landowners in the first place. The work deals with the area of mental proprietorship, a concept that subjectively impacts small owners which also discusses the issue of gender. The next chapter describes the meaning and importance of typology of landowners through some examples originating from other European countries. In the practical part a survey and interviews were used to find motivation of the above mentioned small landowners.

The aim of the thesis is a description of the typology of small forest owners and recommendations related to them, which could improve the situation in the field of small forest ownership.

Key words: small-scale forest owners, forest management, mental proprietorship, new forest owners

Obsah

Seznam obrázků a tabulek	10
Seznam zkratk	10
1 Úvod	- 11 -
2 Cíl práce	- 11 -
3 Literární rešerše	- 12 -
4 Metodika	- 13 -
5 Drobný vlastník lesa	- 14 -
5.1 Vlastnictví lesů v rámci Evropy	- 15 -
5.1.1 Rakouská republika	- 16 -
5.1.2 Spolková republika Německo	- 17 -
5.1.3 Slovenská republika	- 17 -
5.1.4 Polská republika	- 17 -
5.2 Vlastnictví lesů v ČR	- 18 -
5.2.1 Vývoj vlastnictví lesů	- 18 -
5.2.2 Stav vlastnictví lesů	- 20 -
5.3 Shrnutí drobného vlastníka lesa	- 22 -
6 Různorodost drobných vlastníků lesů	- 23 -
6.1 Otázka genderového vlastnictví	- 25 -
6.2 Motivace vlastníků	- 26 -
6.3 Pojem psychologické vlastnictví	- 27 -
6.4 Shrnutí různorodého vlastnictví	- 29 -
7 Typologie vlastníků lesů	- 30 -
7.1 Typologie „nových vlastníků“	- 31 -
7.2 Typologie zaměřená na vlastníky zděděného majetku	- 32 -
7.3 Globální typologie vlastníků lesů	- 34 -
7.3.1 Ziskově orientovaný vlastník	- 35 -

7.3.2	Víceúčelově orientovaný vlastník.....	- 36 -
7.3.3	Rekreačně orientovaný vlastník.....	- 36 -
7.3.4	Na ochranu přírody orientovaný vlastník.....	- 37 -
7.3.5	Pasivně orientovaný vlastník	- 37 -
8	Výsledky	- 38 -
8.1	Kvantitativní charakteristiky	- 38 -
8.2	Dotazníkové šetření a rozhovory	- 41 -
8.3	Návrh typologie vlastníků lesů	- 45 -
9	Diskuze.....	- 47 -
10	Závěr a doporučení	- 49 -
10.1	Doporučení.....	- 50 -
	Seznam literatury a použitých zdrojů	- 52 -

Seznam obrázků a tabulek

Tabulka č. 1: Rozložení vlastníků v ČR.....	39
Tabulka č. 2: Katastrální území – počty parcel, vlastníků a velikost ploch.....	40
Tabulka č. 3: Nejčastější odpovědi.....	42
Obrázek č. 1: Mapa ČR s vyznačenými kraji.....	39

Seznam zkratk

ČR – Česká republik

EU – Evropská unie

k.ú. – katastrální území

k.p. – katastrální pracoviště

PEFC - Programme for the Endorsement of Forest Certification

1 Úvod

Typologie drobných vlastníků lesů v České republice je téma, které nebylo průzkumem příliš zasaženo. Vzhledem k velkému množství těchto drobných vlastníků, a k absenci informací v rámci důvodů k vlastnictví lesního pozemku je nutná změna v přístupu k těmto vlastníkům. Cílem této práce je zjištění motivací vlastníka za účelem vytvoření možné typizace drobných vlastníků dle věku, pohlaví a dosaženého vzdělání.

Diplomová práce je rozdělena do tří kapitol, a to „Drobný vlastník lesa, „Různorodost drobných vlastníků lesů“ a „Typologie vlastníků lesů“. Zpočátku se práce zaměřuje na pojem „drobný vlastník“. Dále pojednává o změnách vlastnictví v rámci Evropských států, uvádí různé vlivy, které byly v minulých letech stěžejní. Historický podtext vývoje vlastnictví v České republice následuje hned poté. Druhá kapitola pojednává o rozříštění vlastnictví lesů a v návaznosti na to o množství různých manažerských cílů a motivací v rámci vlastnictví. Dále definuje pojem psychologické vlastnictví a řeší otázku vlastnictví genderového. Práce se postupně dostává k tématu konkrétní typologie, kde objasňuje z jakých důvodů je charakteristika jednotlivých typů majitelů důležitá. Poté uvádí detailní popis několika typologií vlastníků lesů ze zahraničních publikací.

Výsledky budou prezentovány z dotazníkového průzkumu v rámci dané oblasti. Tento dotazník je zaměřen na důvody k vlastnictví lesů, na zjištění, zda se jedná o vlastníky s tradičním zaměřením, nebo o vlastníky s odlišnou myšlenkou řízení. Výsledky z dotazníků budou doplněny o informace z rozhovorů s některými z majitelů. V závěru práce bude vytvořený možný návrh typologie drobných vlastníků spolu s doporučením pro tyto vlastníky.

2 Cíl práce

Cílem práce je analýza důvodů k vlastnictví lesního pozemku drobnými vlastníky lesů na území České republiky. Zjišťovány budou kvantitativní i kvalitativní charakteristiky těchto vlastníků. Práce bude zaměřena zejména na analýzu motivací k vlastnictví lesů, zda drobní vlastníci lesů mají tradiční přístupy k hospodaření či ne. Specifickým cílem práce je pak vytvoření návrhu „typizace“ drobných vlastníků lesů dle věku, pohlaví a dosaženého formálního vzdělání společně s doporučením.

3 Literární rešerše

Na národní úrovni se problematikou změn vlastnictví lesů zabývá pouze nevelké množství autorů. Např. Oliva (2005) ve své tvorbě řeší nejen vlastnictví lesních pozemků obecně, uznává, že množství drobných vlastníků v ČR vytváří určité problémy, před kterými stojí lesnická politika státu.

Podle Jarského (2007) dle dostupných zdrojů nebyl proveden žádný výzkum zabývající se motivací vlastníků k jejich vlastnictví, tím spíše neproběhl jen v rámci drobných vlastníků. Pokus o zkoumání cílů a názorů vlastníků lesů proběhl v publikaci „Inovační aktivity v lesním hospodářství České republiky“, Pudivítrová a Jarský (2011), k tématu implementace inovací v lesním hospodářství, kde byly zkoumány motivace jednotlivých skupin vlastníků.

Stejně tak autoři Kubačák a Jacko (2012) v publikaci „Restituce zemědělského a lesního majetku“ uvádí, že národní literatura se nezabývá detailním členění nově vzniklých vlastníků lesů, ale vzhledem k takovému množství restituentů je nutné předpokládat různorodost těchto „nových vlastníků“. Kvantitativní stránka rozdrobenosti vlastnictví lesů v ČR byla řešena v rámci projektu COST CZ LD 14083 a výsledky jsou publikovány na webové stránce vlastnictvílesu.cz a také ve sborníku z konference uspořádané v rámci tohoto projektu, Jarský a kol. (2015).

V zahraničí se v minulých letech publikovalo několik výzkumů na téma motivace a analýzy chování soukromých vlastníků. Lidestav a Ekström (2000) ze Švédska, uvádějí genderovou problematiku do studie na téma chování nezemědělských soukromých vlastníků v rámci managementu. Ve Finsku se psychologickým vlastnictvím v kontextu zděděných lesů zabývá Lähdesmäki a Matilainen (2014).

V Rakousku Kvarda (2004) uvádí nový typ vlastníka lesa, tzv. nezemědělský vlastník, který má často jiné než ekonomické cíle v rámci svého majetku. Dále se novými vlastníky zabývá zejména detailní typologie Hogla a kolektivu (2005). Studie uvádí, že je zde rostoucí podíl v netradičních (nezemědělských typech) vlastníků, stejně tak jako uvedla v roce 2004 studie předešlá.

Härdter (2003) publikuje, že lesní management se stal volnočasovou aktivitou, která vede k relativně novému typu soukromého vlastníka lesa. Krott (2005) je důležitou osobou v rámci výzkumu vlastnictví lesů v Německu, podstatná pro mě byla mimo jiné některá slova pocházející z publikace „Forest policy analysis“. Blanco (2015) publikuje práci, v které představuje charakteristické skupiny

vlastníků, které byly definovány na základě jejich cílů, vlastností a strategií v rámci managementu.

Na Slovensku popisuje např. Dobšinská a kol. (2010) hlavní rozdíly nově vzniklých vlastníků a tradičních vlastníků lesů v souvislosti s inovacemi v lesnictví. Sarvašová a Kovalčík (2010) popisují diverzifikaci činností a s tím spojené nové cíle řízení.

Aktuálně se problematice změn vlastnictví lesů v Evropě věnoval mezinárodní projekt COST FP1201 FACESMAP, v rámci kterého byl publikován soubor národních zpráv 28 zúčastněných partnerů, Živojinović a kol. (2015) a řada vědeckých článků např. Weiss a kol. (2018) v publikaci „Forest ownership changes in Europe: State of knowledge and conceptual foundations“.

V Evropě se většina studií o úloze lesů soustředila většinou na veřejné vnímání, např. Rametsteiner a Kraxner (2003). Jedna z mála studií, která se soustředí na to, jak soukromí vlastníci chápou lesní management, v rámci sedmi zemí v Evropě, je publikace od Feliciano a kol. (2017).

Pojem psychologické vlastnictví se týká několika autorů např. Etzioni (1991), Pierce a kol. (2001), Lähdesmäki a Matilainen (2014), kteří uvádějí, že vlastnictví jako koncepce by nemělo být chápáno pouze z pohledu práv vlastnických, ale jako duální fenomén zahrnující určité psychologické aspekty.

4 Metodika

V rámci teoretické části bylo využíváno zejména veřejně dostupných pramenů, tedy knihy, skripta, odborné časopisy – zejména odborné články. Analytická část je rozdělená na kvantitativní a kvalitativní. V kvantitativní části se využilo metody sociologického šetření (dotazníkové šetření) mezi drobnými vlastníky lesů, se snahou zjistit důvody jejich vlastnictví lesů, tzv. psychologického vlastnictví. Anketní šetření probíhalo formou emailové korespondence. Zdrojem v této části jsou data ČÚZAK. Kvalitativní část byla provedena formou přímých hloubkových rozhovorů s vybranými vlastníky lesů se snahou ověřit možné typizace a důvody vlastnictví.

5 Drobný vlastník lesa

Vlastnictví či vlastnické právo je přímé a výlučné právní panství individuálně určené osoby nad danou určitou věcí. Vlastnické právo je nejsilnějším a nejrozsáhlejším věcným právem. Jde o právo absolutní, které působí v rámci všech ostatních osob. Vlastnické právo je nezbytnou podmínkou existence a fungování svobodného trhu a tržního hospodářství. (Vašíček, Oliva, 2017). Podobně důležité znění charakteristiky použil i jeden ze zahraničních autorů: Fenomén vlastnictví nemovitostí charakterizuje řád společnosti a ekonomiky jako celku. Je to ze zákona daná priorita a patří mezi nejdůležitější faktory lesní ekonomiky. (Krott, 2005)

Drobný vlastník je charakterizován jako majitel lesního pozemku o výměře do 50 ha. Nicméně i pro tyto majitele, je vlastnictví velmi zavazující a to i přes charakteristiku vlastnického práva, jako výlučného právního panství a fenoménu, který tvoří řád společnosti a ekonomiky.

Dostupná národní literatura, se nezabývá detailním členěním nových vlastníků lesů, (Kubačák, Jacko, 2012), jehož velkou část tvoří právě drobní vlastníci lesů s charakteristikou restituenta. Stejně tak jako v jiných skupinách vlastníků i zde lze předpokládat, že se bude jednat o různorodou společnost. Nicméně v ČR dosud nebyly provedeny žádné analýzy zabývající se motivací nových, drobných vlastníků k vlastnictví jejich lesa. (Facesmap, 2013).

Je třeba upozornit na překrývání se termínu „nový vlastník“ s termínem „drobný vlastník“. Termín „nový vlastník lesa“ byl použit v západní Evropě, kde vzniká různorodost vlastníků, také díky ekologické a rekreační poptávce, dá se ale použít i v souvislosti s restituenty v České republice i jiných postkomunistických státech východní Evropy (Česká lesnická společnost, 2016). S tím souvisí rok 1989, kdy na základě přijatých zákonů započal restituční proces, který měl zmírnit majetkové křivdy způsobené během komunismu. Vývoj v západní Evropě, například ve Francii ukázal, že scelování pozemků vede k ekonomicky výhodnějšímu hospodářství, ve východní části Evropy k tomu však došlo skrze vládu komunistického režimu. Důležitým faktem je, že drobný vlastník je zároveň v mnoha případech restituentem, tedy v přenesené terminologii v případě České republiky i novým vlastníkem, který s sebou přináší řadu příležitostí, hrozeb a nových myšlenek.

5.1 Vlastnictví lesů v rámci Evropy

Lesy pokrývají přibližně 33% plochy Evropy. (Lesní Evropa, 2015). Více než polovina evropských lesů je v soukromém vlastnictví, převážně v rámci jednotlivců a rodin s malými a středními podniky. (Schmithüsen, Hirsch, 2010). Evropská krajina a venkovská společnost se pozoruhodně změnily v posledních desetiletích. (Lieskovský a kol., 2015). S politickými změnami ve východní Evropě během devadesátých let, mnohé veřejné lesy byly vráceny do soukromého vlastnictví, což přispělo k 18% nárůstu soukromých lesních ploch v roce 2008. (Lesní Evropa, 2015). Nicméně bez ohledu na konkrétní procesy, které za vlastnictvím stojí (např. koupě, dědictví, aj.), soukromí majitelé hrají rozhodující roli při udržování lesních ekosystémů, zachování tradičních pěstebních postupů, zásobování dřevem a jiných výrobků a služeb na trhu a v obecnějším měřítku – rozvoji venkova. Tyto činnosti jsou základem pro udržitelné správy lesů definované na ministerské konferenci o ochraně lesů v Evropě, která se konala v Helsinkách v roce 1993 jako „využívání lesů a lesních pozemků způsobem a rychlostí, která udržuje biologickou rozmanitost, produktivitu, regenerační kapacitu, vitalitu a potenciál v současnosti a v budoucnu plnit příslušné ekologické, hospodářské a sociální funkce na místní, národní a celosvětové úrovni bez poškození ostatních ekosystémů“. (Feliciano a kol., 2017)

Bouriaud a kol. (2013) uvedl, že ve východních zemích Evropy je vnímání lesa v rámci vlastníků odlišné od vnímání v západní Evropě v důsledku rozdílů v politických systémech a procesu privatizace lesů ve východních zemích. Ačkoli všechny současné politiky lesního hospodářství ve zkoumaných zemích zahrnovaly koncept udržitelnosti lesního hospodářství a program pro Evropu Osvědčení o certifikaci lesů (PEFC) přispělo k přijetí udržitelného lesního hospodářství jako praktického rámce, existují určité rozdíly v konceptualizaci lesů managementu mezi východní a západní Evropou.

Historické důvody mohou také přispět k rozdílům. Před II. Světovou válkou sdíleli východní a západní Evropu silní kulturní a institucionální vazby (Elster a kol., 1998). Nicméně vznik nových politických systémů v druhé části 20. století (Lawrence, 2009) a lesní privatizace, restituční proces ve východní Evropě v devadesátých letech změnil strukturu vlastnictví – v důsledku toho vznikly nové styly řízení v rámci lesa (Bouriaud, Schmithüsen, 2005). Nicméně navzdory restituci lesních pozemků ve východní Evropě, majitelé nebo jejich dědicové obnovili

soukromé vlastnictví lesů, a mnoho z nich nadále využívá tradičního lesního hospodářství, které je povinné pro všechny soukromé lesy. (Feliciano a kol., 2017)

5.1.1 Rakouská republika

V Rakousku během posledních 30 let neproběhla žádná významná změna mezi veřejným a soukromým vlastnictvím. Rakouské federální lesy nakupují a prodávají lesní pozemky v malém rozsahu (ročně přibližně 1000 ha ročně, bez velké změny celkové plochy). (Weiss a kol., 2015)

V rámci pouze veřejného vlastnictví byla významnou změnou reorganizace společnosti „Rakouské federální lesy“ na akciovou společnost v roce 1997. (Weiss a kol., 2015)

Co se týče soukromého vlastnictví lesů, v Rakousku není velmi aktivní trh s lesními pozemky. Zásadní změnou je rostoucí podíl „nezemědělských“ vlastníků lesů. Dále se v posledních desetiletích projevilo několik změn v rámci zemědělských podniků. Mnoho těchto podniků svou činnost zcela ukončilo, a podíl zemědělských podniků s plným úvazkem se snížil ve prospěch zemědělců s úvazkem částečným. V případě, že se rodina vzdá své farmy, stane se tak tzv. novým vlastníkem lesa, a to z toho důvodu, že lesní pozemek už není součástí zemědělství. Téměř 80% rakouských farem považuje lesní pozemek za součást jejich území. Počet zemědělských podniků klesl z přibližně 400 000 v roce 1960 na přibližně 220 000 v roce 1999. Existuje tedy trend směřující k částečnému zemědělství: v roce 1960 byly provozovány dvě třetiny rakouských farem na plný úvazek a jedna třetina byla provozována na částečný úvazek. Tento poměr je nyní obráceně. (Weiss a kol., 2015). Opatrný pohled do budoucích let představuje Hogg a kol. (2005): 15% dotazovaných zemědělců uvádí, že jejich hospodářství v budoucnu pokračovat nebude.

Co se týče dalších změn v Rakousku, jsou vedeny spouštěči, které figurují v mnoha místech napříč celou Evropou. Patří mezi ně:

- privatizace nebo restituce lesů (dar, nebo prodej státní lesní půdy soukromým osobám nebo orgánům),
- privatizace veřejných lesů (zavedení soukromé formy řízení, např. státní společnost), noví vlastníci lesů, kteří lesní pozemek koupili,
- nové vlastnictví lesů, které je způsobeno zalesňováním původně zemědělských nebo odpadních půd,

- změna životního stylu, motivace a postoje vlastníků lesů (např. ukončení zemědělské činnosti, dědicové majetku nejsou zemědělci). (Weiss a kol., 2015)

5.1.2 Spolková republika Německo

V Německu je stále kolem 320 000 hektarů pozemků, které mají být prostřednictvím restitucí privatizovány. Jiné změny v posledních letech mezi veřejným a soukromým vlastnictvím jsou okrajové, patří mezi ně například: prodej na otevřeném trhu, kdy města a vesnice kupují parcely od vlastníků bez zájmu o lesní pozemky, nebo v případě úmrtí majitele, jehož dědic neexistuje nebo zájem nemá. Dále se lesy prodávají v oblastech, kde jsou obce pod finančním tlakem – v těchto případech soukromí vlastníci pozemky kupují. V rámci soukromého vlastnictví nebyly pozorovány žádné významné změny, které by se lišily od těch již uvedených v rámci Evropy. (Koch, Maier, 2015)

5.1.3 Slovenská republika

Vlastnická struktura na Slovensku byla během posledních tří desetiletí ovlivněna změnou legislativy a pozemkovou reformou. (Weiss a kol. 2011). Soukromé vlastnictví a užívání lesů trvalo do roku 1977, kdy lesní zákon č. 61/77 a zákon č. 100/77 Sb. v podstatě zrušil soukromé vlastnictví. V té době se jednalo o 99,14 % státních lesů, 0,81 % vlastnili družstva a soukromí vlastníci 0,05 %. (Sarvašová, Tutka, 2005). Během komunismu do roku 1991 byly lesy drženy a řízeny státními organizacemi (1 912 905 hektarů) a zemědělskými družstvy (8 800 hektarů), které byly pod dohledem státních lesních podniků. (Schmithüsen, Hirsch, 2010). V roce 1991 započal proces restituce. Všechny druhy vlastnictví (soukromé, obecní, komunitní, církevní a družstevní) byly navráceny a nyní mají stejnou právní sílu. V současnosti je 44,8 % celkové lesní plochy Slovenska nestátním vlastnictvím ve srovnání s 57,8% původním soukromým, obecním, církevním a družstevním vlastnictvím. (Ambušová a kol., 2015)

5.1.4 Polská republika

Podíl soukromého vlastnictví v Polsku mírně vzrostl během posledních tří desetiletí zejména prostřednictvím zalesňování půdy. V roce 1981 byl podíl

soukromých lesů 16,9%, zatímco v roce 2012 tento podíl vzrostl na 18,8%. Během posledních několika let byl zalesňovací program aplikován především na soukromé půdě. Každoroční zalesňování se však snížilo jako výsledek nižšího množství půd vhodného k zalesnění, jak v soukromém, tak ve státním prostředí. Navíc došlo ke snížení zalesňování prostřednictvím státních lesů.

Zalesňování v Polsku bylo motivované zejména ekonomickými faktory, jako jsou dotace ze státního rozpočtu a EU. Z těchto důvodů se farmáři a jiní (nejčastěji lidé z měst), rozhodli zakoupit zemědělskou půdu. Zemědělskou půdu lze zakoupit od státu, konkrétně prostřednictvím Zemědělské realitní kanceláře formou výběrového řízení, kde cenu určuje odhadce, a zemědělci jsou upřednostňováni v právu na nákup. Odhaduje se, že 70% z celkového počtu zalesněných ploch bylo zakoupeno právě přes Zemědělskou realitní kancelář. Pozemky lze také zakoupit na otevřeném trhu, kde ceny reguluje mechanismus trhu. To se týká zejména velkého množství pozemků s malou výměrou. Aktuální cena zemědělské půdy v Polsku je přibližně 7krát vyšší než v roce 2004. To způsobilo zmiňované zalesňování. Výsledkem je, že zájem společnosti o zalesněné pozemky značně upadl. Nyní se zájem o zalesňování snížil, jelikož výše dotací je nižší a existuje významně nižší nabídka zemědělské půdy.

V rámci veřejného vlastnictví došlo k mírnému poklesu, obchod s lesními pozemky však není významným důvodem pro tento pokles. Nejdůležitější změna je zmíněné zalesňování soukromých zemědělských půd díky podpoře programů rozvoje venkova ze strany EU.

Co se týče soukromých lesů tak neexistují dostupné údaje pro analýzu změn ve struktuře soukromých vlastníků lesů. Nicméně se uvádí, že na základě znalostí autorů jsou takové změny spíše nevýznamné. (Adamczyk a kol., 2015)

5.2 Vlastnictví lesů v ČR

5.2.1 Vývoj vlastnictví lesů

Právní normy, které ovlivňovaly vlastnictví lesů, se objevily až po vzniku Československé republiky. První pozemková reforma vznikla pod vlivem demokratických idejí T. G. Masaryka, podle kterých byly negativně vnímány velké sociální rozdíly. Jde o pozemkovou reformu, která byla jednou z nejvýznamnějších vlastnických změn držby lesů v historii České republiky. (Vašíček, Oliva, 2017)

Velké sociální rozdíly, které byly jedním z hlavních motivací k první pozemkové reformě, nebyly jediným důvodem. Patřil k nim i poválečný „hlad po půdě“

u obyvatelstva. V poválečném období sílil tlak lidu venkova po vlastní půdě. Stát musel tuto situaci řešit. Vlastnictví pozemků s sebou neslo i politickou moc, kterou nemohl nově vzniklý stát ponechat v rukou šlechty. Účelem první pozemkové reformy tak bylo nejen zmírnění sociálních rozdílů ale i upevnění vnitropolitické situace. Přidělení půdy rolníkům aj., mělo povzbudit národní cítění lidu a vytvořit z jejich řad novou oporu státu. I přes své četné nedokonalosti v průběhu dokázala pozemková reforma zklidnit sociální napětí na venkově. V podstatě zlikvidovala půdní držbu šlechty a odstranila přežitky feudalismu, čímž na čas vymizeli překážky ve vývoji nových společenských vztahů.

Po II. Světové válce vzrostlo vlastnictví lesů státu na 18,3%. Druhá pozemková reforma probíhala právě po tomto celosvětovém střetu, probíhala ve třech etapách: konfiskace půdy; tzv. „Revize první pozemkové reformy“; výkup veškeré půdy nad 50 ha a půdy spekulanti, tzv. „Nová pozemková reforma“. Výsledkem druhé pozemkové reformy bylo, že drtivá většina Němců, Maďarů a kolaborantů byla zbavena majetku. V r. 1947 přišla na řadu důsledná revize první pozemkové reformy a v r. 1948, byl přijat zákon o nové pozemkové reformě. Zajímavé je, že zákon o nové pozemkové reformě byl přijat, aniž by byla dokončena druhá etapa – revize první pozemkové reformy. V tomto období v důsledku revize první pozemkové reformy vzrostlo vlastnictví státu na 60,1%.

Do r. 1989 platilo, že téměř všechny lesy v České republice byly ve vlastnictví státu, konkrétně 95,8%, v podstatě neexistovalo v této věci soukromé vlastnictví. Na základě přijatých zákonů v této době, započal restituční proces, který měl zmírnit majetkové křivdy způsobené během komunismu. (Blažek, Kubálek, 2008). Restitucí se nazývá v řeči práva navrácení podle nového práva neoprávněně odebraného majetku původnímu majiteli. V případě navrácení státního majetku původním majitelům (nebo jejich dědicům) ji lze chápat jako opravný prostředek po násilné konfiskaci nebo znárodnění majetku státem. Smyslem restitučních zákonů byla sice náprava majetkových křivd, ale ne všech. Politické změny po roce 1989, kterými byla odstraněna vedoucí úloha KSČ ve společnosti, si vyžádaly i nutnost změny v hospodářské politice státu, transformaci centrálně řízené ekonomiky. (Vašíček, Oliva, 2017)

Potřebný majetek ke správě lesů, který zůstal ve vlastnictví státu, byl rozhodnutím Ministerstva zemědělství vložen do nově založeného státního podniku Lesy České republiky se sídlem v Hradci Králové. Státní podnik LČR byl podle zákona o půdě povinnou osobou, která vydávala lesy původním vlastníkům. LČR vykonává

za stát vlastnická práva k pozemkům a lesním porostům a k objektům tzv. infrastruktury lesa. (Vašíček, Oliva, 2017)

5.2.2 Stav vlastnictví lesů

V současnosti stát vlastní necelých 60% lesů. (Vašíček, Oliva, 2017) Veřejné lesy v ČR zahrnují lesy ve vlastnictví státu, ve vlastnictví obcí nebo komunit a ve vlastnictví veřejných korporací, jako jsou například univerzity a školy s odborným zaměřením na lesnictví. (Jarský a kol., 2015) O spravování tohoto veřejného majetku se dělí: Lesy České republiky, s. p.; Vojenské lesy a statky, s. p.; Správy národních parků; Kancelář prezidenta republiky; Agentura ochrany a přírody. (Vašíček, Oliva, 2017)

Od roku 1990 do konce roku 2012 vzrostl podíl soukromých vlastníků z 2,1% na přibližně 23,35% (¼ z celkové plochy lesů v ČR). Lesy byly vráceny jak soukromým fyzickým osobám (19,3%) tak osobám právnickým (2,9%, 1,2% lesní družstva a sdružení). Tyto skupiny provádějí prosazování vlastnických práv v různých formách obchodních společností (společnost s ručeným omezeným, družstva, aj.). (Jarský a kol., 2015)

Co se týče efektivity lesního managementu, zdá se, že problém spočívá v restitucích – vlastníci lesního pozemku malého rozsahu. V devadesátých letech bylo přibližně 236 000 vlastníků, jejich lesy byly menší než 1 ha, v roce 2012 se toto množství snížilo na 198 000 vlastníků. V případě restituentů jde však o osoby, které nemají nebo ztratili vztah k vlastnictví lesního pozemku. Stejně tak nedisponují potřebnými znalostmi v lesnictví a lesním hospodářství. Z tohoto důvodu, jak již bylo řečeno, se považují za vlastníky „nové“. Více než ¾ ze všech vlastníků spravují lesní pozemek o výměře menší než 1 hektar. Průměrná plocha lesního pozemku je asi 3 hektary.

Organizační struktura a způsob plnění ekonomických cílů a činností a současné sociální a veřejné požadavky na vlastnosti ve vlastnictví představují momentálně zásadní problém. Lesy České republiky mají formu státního podniku, zatímco jeho princip fungování je správa majetku prostřednictvím profesionálního lesnického personálu, který formou outsourcingu vkládá povinnosti do rukou soukromých subjektů (zalesňování, výchovná opatření, aj.). Tato nastavená koncepce odrážela situaci v první polovině devadesátých let a v průběhu času se musela přizpůsobit několika vnějším faktorům jako je například nový model státní

správy, přistoupení ČR k EU aj. Efektivnost tohoto modelu funkčního podnikání nebyla posuzována s ohledem na situaci na trhu se dřevem a na dopady státního subjektu na zpracovatelská odvětví. (Kupčák, 1998).

Změny na trhu s nemovitostmi týkající se lesních pozemků je nevhodnější sledovat na základě údajů z veřejného rejstříku, konkrétně katastru nemovitostí. Problémem ale zůstává zákon o ochraně osobních údajů, který neumožňuje publikování mnoha dat v rámci výzkumu. (Jarský a kol., 2015)

Zalesňování zemědělské půdy je jednou z mála možností rozšíření plochy lesů v ČR. Podpora zalesňování je uvedena jako jeden z hlavních cílů politiky státu v rámci lesů. Do roku 2003 bylo zalesňování podporováno pouze z národních zdrojů. Od roku 2004 je využíváno spolufinancování z fondů EU. (Jarský a kol., 2015). Nicméně, jak ukazuje dostupná analýza, politické ambice nejsou splněny a zalesněná plocha zemědělské půdy je stále relativně malá. (Jarský, Pulkrab, 2013)

Jak bylo již řečeno, podle zákona, je každý vlastník lesa povinen k realizaci lesnických aktivit ve spolupráci se správcem lesa. Správce lesa musí nabízet speciální dovednosti potřebné pro lesnické činnosti. Může jím být fyzická nebo právnická osoba, která je držitelem licence v rámci požadovaných činností vydané příslušným orgánem státní správy lesů. Každý vlastník si může zvolit svého správce lesa, manažera, a měl by o tom informovat příslušný státní orgán. Pokud vlastník lesa splňuje požadavky na zvláštní lesnické vzdělání a zkušenosti v lesnictví, může sám vlastník provádět specializované činnosti správce lesa v lese, bez licence. Pokud vlastník lesa nevybere správce lesa sám, vybere jej státní orgán v dané oblasti. Pracovníci příslušného orgánu státní správy lesů mohou vykonávat činnosti správce lesů v dané oblasti. To se však nevztahuje na lesnické činnosti na osobním majetku. Při vyhlášení chráněných území jsou vlastníci lesů omezeni z hlediska řízení. (Jarský a kol., 2015)

Konkrétní čísla v rámci České republiky hovoří takto: Plocha lesů tvoří 36,8% rozlohy státu. Do vlastnictví státu spadá celkem 58,7%. Toto procento se dělí mezi Lesy České republiky – 49%, Vojenské lesy a statky – 4,7% a lesy na území národních parků – 3,7%. Nestátní vlastnictví lesů je rozděleno na právnické osoby – asi 3%, obce a města – 17%, církevní a náboženské společnosti – 0,87% (10), lesní družstva – asi 1% a skupina drobných vlastníků lesa – 19,3%, toto procento obsahuje přes 300 tisíc vlastníků v České republice, kteří vlastní majetek lesa do výměry 50 hektarů. (Zelená zpráva, 2014)

Z celkového procenta lesnatosti v ČR – 34%, konkrétně 2,66 mil. hektarů, je tedy 19,3% v rukou drobných vlastníků lesů.

5.3 Shrnutí drobného vlastníka lesa

I přestože je vlastnictví definováno jako výlučné právní panství, i drobný vlastník lesa je zavázán plnit jisté povinnosti. Je ovšem neznámé jak drobný vlastník tyto povinnosti plní nebo neplní vzhledem k tomu, že nebyly provedeny žádné výzkumy na detailní členění nových vlastníků.

Známe však několik způsobů, kterými je vznik drobného vlastníka možný: restituce, privatizace veřejných lesů, vlastnictví lesů způsobené zalesňováním, změna životního stylu. Tyto trendy lze vysledovat napříč téměř celou Evropou (viz Rakousko), včetně Německa, Slovenska, Rakouska i České republiky. (Weiss a kol., 2015)

V Rakousku se tento vznik nových vlastníků odráží v rostoucím podílu tzv. nezemědělských vlastníků lesů. Což odpovídá i snížení podílu zemědělských podniků s plným úvazkem a snížení počtu zemědělských podniků obecně (z původních 400 000 v roce 1960 na přibližně 220 000 v roce 1999). (Weiss a kol., 2015). Tento trend potvrzuje i Holg a kol. (2015), který uvádí, že 15% dotazovaných zemědělců potvrzuje, že jejich hospodářství dlouhá budoucnost nečeká.

V Německu je část pozemků, která stále čeká na privatizaci. Co se týče změn ve vlastnictví, nebyly pozorovány žádné zásadní záležitosti. Uvádí se pouze obchodní vztah mezi vesnicemi a vlastníky, kteří o svůj majetek nestojí a naopak, kdy obce řeší finanční tlak prodejem lesních pozemků. (Koch, Maier, 2015)

Na Slovensku proběhla podobná situace jako v České republice. Během komunismu byly lesy řízeny státními organizacemi do doby, než započal restituční proces. (Ambrušová a kol., 2015)

Polsko zvyšuje podíl soukromého vlastnictví zejména zalesňováním půdy. Podíl soukromých vlastníků lesů se zvýšil od roku 1981 do roku 2012 přibližně o 2%. Nyní se však zájem o lesní pozemky snižuje, a to zejména z toho důvodu, že množství vhodných lokalit k zalesnění se snižuje a aktuální cena zemědělské půdy v Polsku je přibližně 7krát větší než v roce 2004.

V ČR vzrostl podíl soukromých vlastníků z 2,1% na 23, 35%. Jak již bylo zmíněno, tento vzrůst spočívá zejména v restitucích. V roce 2012 bylo přibližně 198 000, jejichž vlastnictví bylo menší než 1 hektar. (Jarský a kol., 2015). Co se týče zalesňování i přes plány a možnosti spolufinancování z fondů EU je zalesněná plocha stále malá. (Jarský, Pulkrab, 2013)

Různorodost vlastníků, která tedy v České republice od 90. let vzniká, je zapříčiněna mnoha důvody a zejména v souvislosti s restituenty, je však třeba zmínit ekologickou a rekreační poptávku, (Česká lesnická společnost, 2016), která je v posledních letech stále více diskutovanou záležitostí a stává se tak mnohem důležitějším aspektem figurujícím v řízení lesního hospodářství, než v minulosti. Je tedy otázkou, jakým směrem se v rámci řízení lesního hospodářství dají noví i staří drobní majitelé lesních pozemků.

6 Různorodost drobných vlastníků lesů

Jak již bylo zmíněno, drobní vlastníci vznikají různými způsoby, od restituce, záměrné koupě či dědictví. Podle literatury neexistuje taková věc jako průměrný vlastník lesa. Existují spíše různé kategorie majitelů s jednotlivými motivacemi a chováním. (Häyrinen a kol., 2015, Bengston a kol., 2011).

Roztříštěnost drobného vlastnictví lesů a jeho široká škála manažerských cílů (pokud existují), je vnímáno jako problém v lesním hospodářství, pro systematické řízení lesů a udržitelnost dodávek dřeva (Kapeller, 1997, Holzzentralblatt, 1995). Jako problém lze tuto roztříštěnost brát i z jiného úhlu pohledu: například v Rakousku, nemůže být mnoho lesních cest vybudováno v oblasti s větším množstvím majitelů. Stačí, aby jeden byl proti návrhu vystavení cesty, a celý projekt může selhat. (Kvarda, 2004)

Nicméně heterogenní struktura vlastnictví (různorodé chování, neprofitové preference) a početné individuální přístupy k vlastnictví lesní půdy, mohou být rovněž považovány za prospěšné z hlediska ochrany přírody a biologické rozmanitosti (Hyttinen a kol., 1999).

Přenos znalostí v oboru je jedním z klíčových prvků, který je třeba vzít v úvahu při studiu interakcí vlastníka lesa a jeho rozhodování. (Beratan, 2007). Způsob komunikace majitelů, to s kým spolupracují, silně ovlivňuje, jakým způsobem řeší složitosti a nejistoty v systému využívání půdy. Jelikož velká část vlastníků lesů jsou

nepřítomní vlastníci, tzn. ti, kteří nebydlí v blízkosti svého majetku, tak pravděpodobně hledají informace odlišnými způsoby než vlastníci s bydlištěm v blízkosti svého majetku. (Blanco, Brown, Rounsewel, 2015) Což potvrzuje tzv. „nezemědělský vlastník lesa“, termín používaný v Rakousku. Ze studie vyplývá, že nezemědělský vlastník lesa obdržel své znalosti, rady a informace o lesnictví z neformálních zdrojů, z kontaktů s příbuznými, sousedy, s přáteli (Kvarda, 2000). Vzájemné působení s lesní správou, lesnickými družstvy, dalšími majiteli lesů a poradců, by tedy mohlo mít zásadní význam. (Blanco, Brown, Rounsewell, 2015). I přes tento význam mají tito vlastníci nízký zájem o veřejné lesnické vzdělání, pomocné programy, dotace nebo kontakty s úředními poradci a to hlavně z toho důvodu, že vnímají svůj lesní majetek jako příliš malý (Kvarda, 2000)

Na druhou stranu je třeba poznamenat, že poradci, zaměřují svou práci především na tradiční vlastnictví lesů, což znamená především těžbu dřeva a ziskovost lesního majetku a to i přesto, že počet „nezemědělských vlastníků lesů“ je značný a dokonce rostoucí. Z toho důvodu by měly být nástroje politiky (programy, dotace, konzultační služby, technická pomoc aj.) přizpůsobeny specifické potřebě různých typů vlastníků lesů, jelikož tradiční konzultační nástroje a služby týkající se těžby dřeva již neodpovídají většině požadavkům vlastníků lesů. (Krott, 1997).

V důsledků vzniku množství drobných vlastníků v ČR, kteří mají odlišné motivace k vlastnictví od těch tradičních, stojí lesnická politika a státní správa lesního hospodářství před určitými problémy, jak zabezpečit soulad mezi zájmy těchto soukromých vlastníků se zájmy celospolečenskými. (Oliva, 2005).

Majitel lesa, který je vůči svému majetku lhostejný, tak představuje výzvu pro tvůrce politik, jelikož tento typ vlastníka obvykle nesleduje explicitní cíle v lesním hospodářství a méně váží externality požadované společností. (Boon a kol., 2004). Podobně Follo (2011) uvádí, že majitelé lesů, kteří nemají příslušnost v oblasti lesnictví, mohou vyvolat výzvy pro naplnění politického cíle souvisejících s využíváním lesních zdrojů. Pasivita a lhostejnost vůči lesnímu hospodářství je ve velké míře vnímána jako hrozba v lesnictví. Průzkum vlastníků lesních pozemků přispívá k rozvoji politik v oblasti lesnictví a poskytuje tvůrcům politik hlubší pochopení chování soukromých majitelů lesů, publikuje také Lähdesmäki a Matilainen (2014).

6.1 Otázka genderového vlastnictví

Dalším tématem a zároveň možným problémem je role pohlaví ve vlastnictví. Výzkum zaměřený na uvedení genderové problematiky do tématu chování nezemědělských soukromých vlastníků v rámci managementu, mimo jiné uvádí, že v Norsku se s určitou změnou zákona v rámci dědictví schválenou v roce 1974, zvýšilo procento ženských vlastníků lesních pozemků a v roce 1989 tak dosáhlo zvýšení 15% (Strupstad, 1993). Ve Finsku se zvýšil podíl ženských vlastníků v roce 1990 na 28% z původních 17% v roce 1975 (Ripatti, Järveläinen, 1997) a ve Švédsku se podíl zvýšil z původních 20% v roce 1976 na 34% v roce 1992 (Lidestav, 1998). V Německu je vlastnictví žen odhadováno přibližně na 20%. Prognózy předpovídají, že podíl žen bude nadále růst. (Koch, Maier, 2015). V České republice, v Rakousku, v Polsku a ani na Slovensku bohužel neexistují žádné oficiální výzkumy, které by nahlíželi do problematiky genderového vlastnictví, (v Rakousku existuje jistý průzkum – zahrnuje vlastníky obchodních společností i s údaji o podílu pohlaví, tento průzkum byl však publikován bez těchto dat, data lze však získat od společnosti „Direktion Raumwirtschaft, Land-und Forstwirtschaft“). (Jarský a kol. 2015; Koch, Maier, 2015; Ambrušová a kol., 2015; Weiss a kol., 2015; Adamczyk a kol., 2015). Vzhledem k tomu, že tyto změny odrážejí obecný charakter sociálních změn směrem k rovnosti pohlaví, je pravděpodobné, že podobný vývoj probíhá i v jiných oblastech. (Lidestav, Ekström, 2000).

Pro ženy představuje vlastnictví lesa a účast v lesním hospodářství jisté překážky. (Brandth, Haugen, 2002). Znalost lesního hospodářství je tradičně přenášena z otce na syna, ne z otce na dceru, potažmo velmi zřídka od matky k dětem obou pohlaví. (Lidestav, 1998)

Stejně jako u ostatních pozorovaných rozdílů mezi ženami a muži, mohou být rozdíly v chování v rámci řízení lesního hospodářství interpretovány různými způsoby na teoretických základech. Ženy jsou socializovány tak, aby rozvíjely svou zodpovědnost, schopnost péče, rozum, zatímco racionalita mužů je technicky a ekonomicky orientovaná. (Prokop, 1981). Mnoho studií však otázku rozdílů mezi mužským a ženským vlastníkem lesů nepozoruje. (Lidestav, 2000)

Výsledkem tohoto výzkumu mimo jiné bylo, že v rámci zkoumaného vzorku figurovalo vyšší zastoupení ženského vlastnictví na menším hospodářství. Dále, že průměrný věk majitelů žen byl o 2, 5 roku vyšší než průměrný věk mužů, (Lidestav, 2000), což je pravděpodobně způsobeno vyšším průměrným věkem žen obecně.

Nebyly vykázány žádné významné rozdíly v rámci těžební strategie řízení mezi muži a ženami. Dle výzkumu je žena mnohem více ochotna obnovovat své hospodářství obecně. (Lidestav, 2000). Podobná indikace může být nalezena například v norské studii. (Strupstad, 1993).

Je potvrzován předpoklad, že v chování a v rozhodování existují určité rozdíly mezi mužskými a ženskými majiteli. Vzhledem k absenci studií na toto téma je vyžadováno zavedení otázek genderové problematiky i do tohoto tématu. Je důležité, aby studie o chování byly doplněné o studie rozhodování, různorodosti postojů a hodnot pro získání hlubšího pochopení toho v jaké pozici je charakter muže a ženy v rámci vlastnictví lesního pozemku. (Lidestav, 2000)

Chceme – li tedy snížit nejistotu spojenou se snahou porozumět budoucímu využívání půdy, výzkum o tom, jakým způsobem se jednotlivé typy vlastníků vyvíjejí, učí se a přizpůsobují životnímu prostředí, je nutná změna. (Blanco, Brown, Rousenwell, 2015)

6.2 Motivace vlastníků

Podle některých studií motivace pro řízení lesního hospodářství spadá do dvou hlavních kategorií – externí motivace a interní motivace.

Externí motivace je například možnost příjmu, finanční výpomoc z vládních programů, dostupnost poradenských služeb a daňových pobídek. Interní motivace se týká aktivity a osobních hodnot vlastníka půdy, přínos lesa jako statku, který tvoří jistým způsobem rodinnou identitu i identitu jednotlivce. Lze říci, že vnější motivace je do značné míry ovlivňována vyvíjejícím se lesnictvím v rámci vládních sfér, které povzbuzují nebo naopak odrazují od určitých typů chování prostřednictvím motivačních programů, regulačních opatření, školení a informačních činností.

Vnitřní motivace je to, co pohání vlastníky půdy spravovat jejich majetek. Vnější motivace mají větší vliv na rozsah práce prováděný na majetku vlastníků a na časový interval, v kterém jsou schopni tuto práci provést. Vnitřní motivace jsou ovlivněny několika faktory – etnické pozadí vlastníka, rodinné hodnoty, osobní hodnoty a znalosti. (Häyrinen a kol., 2015; Bengston a kol., 2011) zjistit

Etnické pozadí představuje kulturu země, z které vlastník lesa pochází, nebo kulturu rodiny. (Bliss, Martin, 1989). Rodinné hodnoty označují roli, kterou hraje les v životech lidí právě v rodinách. Les může být vnímán jako zdroj rodinné jednoty

k aktivitám, nebo jako rodinné dědictví (předávání vizí rodičů o lesnictví, přenosu znalostí a zvyků na mladší generace). (Bliss, Martin, 1989)

Mnohé studie nyní používají termín „rodinné lesy“ (neprůmyslový soukromý les), kdy je zaměření vlastnictví zásadním způsobem spojeno s rodinou nebo zdůrazňuje význam rodinného dědictví. (Bliss, 2003)

Osobní hodnoty se týkají obav, zájmů, návyků a přesvědčení, které definují identitu člověka. Například práce v lese může mít léčebný účinek, je to možnost zapomenout na každodenní problémy, lesní hospodářství může být vnímáno jako projekt a osobní výzva a lesy mohou být ideálním pracovištěm pro ty, kteří dávají přednost venkovnímu prostoru místo zaměstnání v kanceláři či v továrně.

6.3 Pojem psychologické vlastnictví

Tímto se dostáváme k **pojmu psychologické vlastnictví lesa**. Etzioni (1991) uvádí, že vlastnictví obsahuje část předmětnou a část psychologickou. Předmětná část vlastnictví souvisí s právní realitou, je uznávaná především společností, a práva, která přicházejí s vlastnictvím, jsou specifikována a chráněna právním systémem. Psychologický aspekt souvisí s pocitem, s uvědoměním si daného vlastnictví a je uznáván primárně osobou, která tento pocit projevuje.

Vlastnictví by mělo být chápáno jako komplexní a vícerozměrný koncept s určitými psychologickými aspekty. Mnohé studie poskytly cenné informace v oblasti plánování a aplikování lesních politik. Často ignorovaným aspektem v těchto studiích byl právě pocitový vztah k lesnímu hospodářství, který mimo jiné ovlivňuje chování i rozhodování vlastníka lesa. (Lähdesmaki, Matilainen, 2013)

Protože žádný rozhodující faktor nemůže předpovědět postoje a chování vlastníků lesů, někteří výzkumníci se nyní snaží předpovídat postoje a chování tím, že popisují životní styl vlastníků na základě jejich primárního zaměstnání, vzdělání, osobních a rodinných hodnot. (Côté, Gilbert, Nadeau, 2015). V rámci znalostí jde pak o interakci jednotlivce s novým subjektem, který ovlivňuje jeho osobní hodnoty a chování. (Karppinen, Berghäll, 2015).

Je tedy třeba pochopit, jak funguje správa lesů v rámci zvyků vlastníků. Například majitelé lesů, kteří žijí a pracují v městském prostředí, nezabezpečují integraci správy lesů do své každodenní činnosti, ale spíše do zbývajícího volného času, až za jejich primárního zaměstnání. Činnosti lesního managementu jsou

prováděny během období vyhrazeného pro odpočinek, rekreaci, nebo pohodu a těžba dřeva není nutně finanční prioritou pro ty, kteří odvozují své příjmy z primárního zaměstnání.

Naopak majitelé lesů, kteří žijí poblíž svého vlastnictví, budou pravděpodobně integrovat lesní hospodářství do svých každodenních úkolů. (Ziegenspeck a kol., 2004; Kendra, Hull, 2005; Rickenbach, Kittredge, 2009)

Některé studie skutečně dokazují, že charakteristický životní styl, který zahrnuje touhu po svobodě a nezávislosti, touhu ovládat svou práci a pýchu odvozenou z řízení přírodního dědictví, vůle zachovat rodinné tradice jsou pro vlastníky lesů stejně důležité jako motivace na základě příjmu získaného využitím zdrojů z jejich majetku. (Kingsley a kol., 1988; Kendra, Hull, 2005)

Změna vlastností majitelů a životní styl, může mít tedy významný dopad na rozhodování a hospodaření na lesním majetku. Profesní a vzdělávací úroveň může mít přímý vliv na obecný postoj vlastníků a jejich chování. V důsledku toho má tedy vliv i na rozhodování o správě lesa. (Côté, Gilbert, Nadeau, 2015)

Například podle průzkumů v oblasti Quebec, vlastníci lesní půdy používají svůj majetek především pro rekreaci nebo pro jednoduchý požitek, až na třetí pozici je často uváděn příjem jako důvod vlastnictví. (Nadeau, 2001).

Mnoho faktorů ovládá přístup vlastníka k majetku, mezi nimi je i situace, kdy vlastník daný majetek zdědil. Les jako dědictví zvyšuje stabilitu a osobní význam vlastnictví lesa. Les může přispívat k určení identity rodiny, je symbolem, který může trvat i za hranice životnosti jedné generace. (Bliss, Martin, 1989; Boon, Meilby, 2004). Z toho lze vyvodit, že psychologické vlastnictví se pravděpodobně silněji projevuje mezi těmito vlastníky lesů, tj. vlastníky, kteří svůj majetek zdědili. Zděděné lesy jsou často považovány za prostředek k identifikaci majitele jako odkazu v řetězu generací, které mohou emočně omezit vlastníky lesů. Mají pocit autonomní kontroly nad lesem. Jinými slovy, majitelé zděděných lesů se často považují za zodpovědné za rozhodování v oblasti lesnictví, jak pro předchozí tak i pro budoucí generace, což se odráží ve správě lesa.

Psychologické vlastnictví je tedy důležitým faktorem v rozhodování o správě v rámci lesního hospodářství. Čím více jsou vlastníci lesů ochotni investovat (čas, peníze, práce) do svých lesů, tím hlubší a silnější pocity psychologického vlastnictví jsou, a tím více jsou aktivní v rozhodování v oblasti správy lesů.

6.4 Shrnutí různorodého vlastnictví

Roztříštěnost drobného vlastnictví lesních pozemků a množství manažerských cílů, je v lesním hospodářství vnímáno jako problém, pro systematické řízení lesů. (Kapeller, 1997). Nicméně různorodé chování těchto vlastníků a početné přístupy k vlastnictví mohou být rovněž považovány za prospěšné z hlediska ochrany přírody a biologické rozmanitosti. (Hyttinen a kol., 1999).

Jedním z klíčových prvků, který je třeba vzít v úvahu při studiu rozhodování vlastníka je přenos znalostí. (Beratan, 2007). A přihlédneme – li k existující pasivitě množství vlastníků, mohlo by mít vzájemné působení s lesní správou, družstvy a dalšími majiteli lesů a poradců, zásadní význam. (Blanco, Brown, Rounsewell; 2015). Nástroje by však měly být přizpůsobeny specifické potřebě vlastníků s různými přístupy a neměly by být vhodné jen pro tradiční vlastníky lesů. (Krott, 1997).

Diskutovanou záležitostí je i role pohlaví ve vlastnictví. Změny v některých státech Evropy (zvýšený podíl vlastníků žen) odrážejí charakter sociálních změn směrem k rovnosti pohlaví, je tedy pravděpodobné, že podobný vývoj probíhá i v jiných oblastech, (Lidestav, Ekström, 2000), i v oblastech České republiky. Lidestav (2000) uvedl, že nebyly vykázány žádné významné rozdíly v rámci řízení těžební strategie mezi muži a ženami, je však potvrzován předpoklad, že v chování a v rozhodování existují určité rozdíly mezi vlastníky ženskými a mužskými.

K vlastnictví tolik potřebná motivace se podle některých dělí na externí a interní motivaci. Externí motivace se týká příjmu, dostupnosti poradenských služeb, je ovlivňována lesnictvím vládních sfér, které povzbuzují nebo naopak odrazují od určitého chování. Interní motivace se týká osobních hodnot vlastníka, ovlivňujícími faktory jsou rodinné hodnoty, znalosti, etnické pozadí aj. (Häyrinen a kol., 2015; Bengston a kol., 2011)

Psychologický aspekt vlastnictví souvisí se subjektivním pocitem daného majitele – právě emoční vztah k lesnímu hospodářství, byl kupodivu ve studiích často ignorován, přestože ovlivňuje chování i rozhodování vlastníka. (Lähdesmäki, Matilainen, 2013). Klíčem k pochopení subjektivního pocitu vlastníka je popis životního stylu na základě primárního zaměstnání, vzdělání, osobních a rodinných hodnot. (Côté, Gilbert, Nadeau, 2015). Ovlivňujícím faktorem je i situace, kdy vlastník majetek zdědil a je tak k majetku jistým způsobem zavázán. Les jako dědictví může přispívat k určení identity rodiny, je symbolem, který může trvat i za hranice životnosti jedné generace. (Bliss, Martin, 1989; Boon, Meilby, 2004).

7 Typologie vlastníků lesů

Vlády v celé Evropě upřednostňují zapojení soukromých vlastníků lesů v aktivním řízení lesního sektoru. (Lesní Evropa, 2015). Od tvůrců politik převládá dojem, že majitelé lesů disponují nízkou úrovní zájmu a řídicích činností, vlastníci však tvrdí, že zájem mají a své lesy aktivně řídí. (Ficko, Boncina, 2015).

Mnoho studií (např. Stanislovaitis a kol., 2015) uvedlo, že sledování příjmu v rámci managementu je silně spojeno s velikostí lesního hospodářství a že pouze větší soukromí majitelé lesů považují příjmy za hlavní prioritu.

Feliciano a kol. (2017) ve své publikaci uvádí, že nejčastější definicí správy lesa (soukromými vlastníky) je „zachování lesa pro budoucí generace“. Naopak nejméně uváděnou možností je ta, která se týká ekonomických aspektů lesního hospodářství. V rámci pohlaví a úrovně vzdělání ve východní a západní Evropě nebyly zjištěny žádné rozdíly. Jistá odlišnost byla patrná v množství mužů, kteří častěji podporovali zachování lesa pro budoucí generace více než ženy. Stejně tak bylo patrné větší množství vlastníků s vyšším vzděláním, kteří podporovali zachování lesa, než vlastníků s nižším vzděláním.

Definice „zachování lesa pro budoucí generace“ byla upřednostňována (sestupně) ve Spojeném království, Slovensku, České republice, Portugalsku a Francii, zatímco majitelé ve Slovinsku, Švýcarsku a Rumunsku upřednostňovali významy jako: zachování stromů s velkým průměrem a zajištění zboží pro vlastní spotřebu.

V rámci stejné publikace je také uvedeno, že ekonomika zaměřená na správu lesů se umístila na nejnižších příčkách priorit majitelů lesů, což zpochybňuje účinnost mobilizace dřeva a politiky rozvoje lesů v některých evropských zemích, (některé programy v rámci obnovitelné energie jsou velmi závislé na mobilizaci dřeva ze soukromých lesů a následně na postoji vlastníků těchto lesů k lesnímu hospodářství). (Feliciano a kol., 2017)

Jiné studie (např. Lawrence, Dandy, 2014) ukázaly, že vlastníci si nejsou vědomi možností dotací, protože poradenské systémy nejsou šířeny tak, jak mají být. Vlastníci lesů jsou také pravděpodobně odrazováni od žádosti o granty a dotace, protože finanční prostředky určené pro lesní pozemky jsou nepřiměřeně nižší než prostředky přidělené na zemědělské činnosti. V kontextu různých kulturních a společenských rysů, mohou být řešení založená na obecných znalostech

nedostatečná. Proto jsou stimuly založené na behaviorálních zvláštích kritické při řešení lesního hospodářství. (Feliciano a kol., 2017)

Co se týče poradenských služeb, soukromí majitelé ne vždy dodržují radu poskytnutou lesním hospodářem, neboť názory na obhospodařování nejsou vždy shodné. (Davis, Fly, 2004). Gootee a kol. (2010) uvádí, že mnoho odborníků v oblasti správy přírodních zdrojů neumělo vysvětlit zdůvodnění nových koncepcí nebo předpisu před tím, než bylo vysvětlení vyžadováno soukromým vlastníky lesů, kteří je provádějí. Výsledkem je, že majitelé se zdráhají přijmout všechny nebo některé z poskytnutých informací. Kontrasty mezi vnímáním tvůrců politik a vlastníků lesů v rámci vnímání lesního hospodářství přispěly ke zvýšení nedostatku důvěry vůči lesníkům a státnímu mechanismu v rámci lesů. (Davis, Fly, 2010)

Řídící činnost v soukromých lesích je tedy nezbytná a to z toho důvodu, že zahrnuje několik hlavních průmyslových odvětví v rámci hospodářství, včetně produkce dřevařských výrobků, myslivosti a rekreačního průmyslu. Navíc tyto lesy poskytují řadu ekologických služeb pro společnost, včetně ochrany povodí, krajiny a biologické rozmanitosti. Proto je vývoj vlastníků lesů, jejich hodnot a chování v zájmu tvůrců lesnických politik. (Côté, Gilbert, Nadeau, 2015)

Postoje vlastníků lesů k lesům, lesnictví a cílům pro jejich vlastnictví jsou možná nejvíce důležité prvky ovlivňující jejich rozhodování. (Ni' Dhubha'in a kol., 2007; Nordlund, Westin 2011). Právě z tohoto důvodu je zde potřeba zkoumat rozhodování vlastníka lesa a jeho důsledky pro lesní socioekologické systémy za účelem informovanosti a využívání půdy a lesnictví. (Beach a kol., 2005; Ingemarson a kol. 2006; Urquhart, Courtney, 2011). Mezinárodní typologie v kombinaci s typologií menších měřítek, na státní či ještě menší úrovni, mohou poté přispět k vybudování silné politiky v oblasti lesnictví a udržitelného hospodářství. (Emtage a kol., 2007, Rounsevell a kol., 2012)

V zahraničí vzniklo již několik typologií na různě definované skupiny vlastníků lesů. Pro představu a inspiraci zde budou popsány některé z publikovaných typologií.

7.1 Typologie „nových vlastníků“

Mezi existující typologie patří například detailní typologie od Hogla a kolektivu, která je mimo jiné založena na reprezentativním průzkumu a uvádí sedm typů vlastníků lesů: farmářští vlastníci lesů 20%, farmáři s částečným úvazkem 20%, malí majitelé z venkova 12%, vlastníci lesů dříve zaměstnaní v zemědělství

16%, absolventi 10%, městští majitelé lesů 9%, majitelé lesů bez vazby na zemědělství 13%. Studie, která uvádí tuto typologii také tvrdí, že v Rakousku je rostoucí podíl nezemědělských vlastníků, tedy těch s netradičním přístupem. Nezemědělstí vlastníci hodnotí dle výzkumu další sociální vlastnosti lesů na rozdíl od zemědělských vlastníků, kteří jsou více orientovaní na příjmy. (Weiss a kol., 2006)

Fragmentace drobného vlastnictví lesů a její široká škála cílů v oblasti řízení může být a pravděpodobně i je problémem pro systematické hospodaření v lesích. (Kapeller, 1997; Holzzentrablatt, 1995). Nezemědělstí vlastníci lesů představují problematickou skupinu vlastníků a to z toho důvodu, že většinou nemají cíle ekonomické, ale ekologické. Tito vlastníci mohou svým vlastnictvím ovlivnit využití lesních zdrojů okolních vlastníků orientovaných na zisk. Z kvantitativního průzkumu o „nezemědělských vlastnících“ (Kvarda, 2000) lze vyčíst, že i když nemají jakékoli ekonomické zájmy, chtějí, aby jejich lesy byly čisté a udržované. I přesto mají lesní úřady, které poskytují odborné poradenství a školení, potíže dosáhnout na veškeré vlastníky, zejména ty nezemědělské, v otázkách poradenství.

7.2 Typologie zaměřená na vlastníky zděděného majetku

Lähdesmäki navrhl typologii vlastníků lesů v rámci pouze zděděného majetku ve Finsku. Jde tedy o vlastníky, u kterých teoreticky psychologické vlastnictví hraje významnější roli než u vlastníků, kteří svůj majetek získali jiným způsobem. Tato typologie je vytvořená na základě identifikace vlastníka jako majitele dané lesní půdy a míry kontroly, kterou nad svým majetkem chce mít.

První typ vlastníka (typ A) představuje majitele lesů se silným smyslem identity vlastníka lesa v kombinaci s poměrně slabým smyslem kontroly. U tohoto typu vlastnictví je považována za důležitou konstrukce identity, protože často spojuje majitele s rodinnou historií. Majitelé lesů věří, že mají morální povinnost starat se o lesy stejně, jako to dělala předchozí generace, za účelem zachování dědictví. Podobný argument našel i Lidestav (2010) mezi ženami, které zdědily lesy namísto mužských příbuzných. Rozhodování v rámci správy lesů se řídí především tradicí, inovace jsou tedy často přijímané s negativním postojem. Správa lesů může být buď aktivní, nebo pasivní v závislosti na rodinné tradici.

Druhý typ, (typ B) představuje vlastníky lesů se slabým smyslem identity, tak kontroly. I když jsou právně vlastníci lesů, tito majitelé nedisponují silným psychologickým vlastnictvím. Vlastník nemá emocionální spojení a má velmi

omezené znalosti lesa. Omezené znalosti těchto vlastníků také ovlivňují míru kontroly, jelikož většinou netuší, jak spravovat lesní pozemek, který vlastní. Zděděný les může také působit jako zatížení vlastníka. Vlastník typu B disponuje nízkou motivací k jakékoli činnosti a řízení lesního hospodářství obvykle neexistuje. U toho typu vlastníka může pozitivně ovlivnit jeho činnost zvyšování znalostí v rámci lesního hospodářství.

Typ C představuje vlastníky lesů se slabým smyslem identity vlastníka lesa kombinovaný se silným smyslem pro řízení. Tito majitelé nemají emocionální spojení se svým majetkem, ale stále chtějí udržovat silnou kontrolu nad svým vlastnictvím. Les tedy nepředstavuje budování identity. Obvykle neexistují žádné vztahy s lesem, zkušenosti z dětství, hodnoty v rámci rekreace aj. Namísto toho lesy představují investici a zachází se s nimi jako s jakýmkoli jiným investičním objektem. Správa lesů je řízena racionálním uvažováním, ekonomikou, a proto jsou lesy obvykle intenzivně řízené. Vlastník by les prodal, pokud by bylo třeba financovat jiné záležitosti.

Typ D představuje vlastníky lesů se silným smyslem identity a kontroly. Tento typ majitele obvykle má dobrou znalost svých pozemků stejně tak do svého pozemku investuje. Přestože lesy jsou dědictvím, tento fakt není považován za omezení autonomního rozhodování a kontrolou nad nimi. Naopak se majitel domnívá, že kontrola nad lesem je nejlepší možný způsob jak les udržovat a ponechat ho tak v dobrém stavu. Tito majitelé obvykle mají znalosti i ochotu starat se o svůj les.

Typologie (vlastník omezený – typ A, lhostejný – typ B, informovaný – typ C, samostatný – typ D), vyjasňuje rozdíly mezi soukromými vlastníky lesů, a kořeny rozhodnutí v rámci lesního hospodářství. Nicméně je třeba poznamenat, že vlastník může být zařazen do více než jednoho typu.

Mezi kategorie vlastníků lesů, které jsou uvedeny v tomto průzkumu, vlastníky typu **C** a **D** pravděpodobně uplatní nové myšlenky řízení lesního hospodářství. Tito vlastníci mají zájem o inovace v lesním hospodářství, které mohou přispět k efektivní výrobě. Vlastník typu C by mohl být ten, který se bude nejvíce zajímat o nové formy využívání lesů, jako jsou například programy ochrany. Jelikož oba tyto typy mají silnou kontrolu nad svým majetkem, je nepravděpodobné, že by využívali některé z komplexních poradenských služeb poskytovaných externím poradcem (například najímání správce lesa). Přijali by spíše jisté specializované služby, které by neohrožovali jejich vlastní kontrolu nad lesem.

Protože je tradice jednou z hlavních hnacích sil typu vlastníka **A**, je nepravděpodobné, že budou chtít zavést jakékoli inovace do správy lesů. Přesto

mohou být velice aktivní v řízení. I když jsou v lesním hospodářství pasivní, pravděpodobně stále vědomě rozhodují. Oproti tomu majitelé typu **B** pravděpodobně nespravují své lesy vůbec. Lhostejný postoj k majetku v některých případech vyplývá z nedostatku správných znalostí v oblasti lesního hospodářství, nebo z nízkého zájmu o získání potřebných informací. Vnější poradenství tak může zvýšit úroveň jejich zapojení. Podobně nové způsoby využívání lesů, jako společné lesy nebo najmutí správce lesů, by mohlo pomoci zvýšit aktivitu majitele, jelikož smysl pro kontrolu nepředstavuje psychologickou překážku pro vstup těchto aktivit.

7.3 Globální typologie vlastníků lesů

Další typologie je založená na zkoumání cílů, vlastností a strategií vlastníků lesů v Německu v rámci managementu.

Přes klíčovou úlohu vlastníků lesů při určování poskytování služeb lesních ekosystémů s ohledem na celosvětové změny využívání lesů, nebyly provedeny žádné pokusy o globální charakteristiku majitelů lesů. (Emtage a kol., 2007). S ohledem na tuto skutečnost trojice Victor Blanco, Calum Brown a Mark Rounsevell zpracovali studii „Characterising forest owners through their objectives, attributes and management strategies“, která má v obecném měřítku charakterizovat jednotlivé typy vlastníků napříč vyspělými zeměmi.

Tato studie, pro získání lepšího pochopení rozhodování vlastníka lesa a důsledků tohoto rozhodování používá funkcionální typologii vlastníka lesa založenou na metaanalýze kvantitativních a kvalitativních informací o vlastních lesů a jejich rozhodovacích strategiích v rozvinutém světě. V rámci typologie bylo identifikováno devět druhů majitelů lesních pozemků – průmyslový producent, neprůmyslový producent, prospěšný rekreační, víceúčelový ziskový, víceúčelový neziskový, rekreační, konzervativní, ochranář přírody a pasivní majitel. Vlastníci lesů byli posuzováni z hlediska jejich ekonomického zaměření, intenzity jejich správních postupů a dle druhu zboží a služeb, které poskytují. (Blanco, Brown, Rounsevell, 2015)

V otázce globální charakteristiky vlastníků lesů je hlavní heterogenita – spojit dohromady podobné typy vlastníků a poté podrobněji charakterizovat profily těchto skupin. (Emtage a kol., 2007). Analýza z této studie tedy vyústila v pět zastřešujících lesních hospodářských rolí – ziskové, víceúčelové, rekreační, ochranářské a pasivní. Některé trendy se vztahují na všechny vlastníky lesů, jiné ne. U starších vlastníků je

například méně pravděpodobné, že se účastní sklizně dřeva, nebo hospodaření v oblasti volně žijících živočichů a ptáků. (Joshi, Arano, 2009). Obecný trend lze také vypořádat v rámci tématu zisk versus neziskový gradient, který sleduje ekonomické zaměření typů vlastníků lesů od těch, jejichž jediným cílem je maximalizovat hospodářský výsledek z lesní činnosti, po ty, kteří mají malý nebo žádný zájem o zisk. Obecně také dle této studie platí, že jsou více ziskově orientovaní vlastníci ochotni intenzivněji spravovat své lesy. (Blanco, Brown, Rounsewell, 2015). Mezi další zjištění patří, že vlastníci, kteří mají zájem o řízení ekosystémů, často disponují vyšším vzděláním, (Creighton a kol., 2002), že ženy mají více pro-environmentální, rekreační a lidsky založené hodnoty a postoje. (Stern a kol., 1993, Nordlund, Westin 2011).

7.3.1 Ziskově orientovaný vlastník

Cílem těchto vlastníků je samozřejmě maximalizace hospodářského výsledku. V rámci této skupiny lze rozlišit tři funkční typy majitelů lesů – průmysloví producenti, neprůmysloví producenti a prospěšní rekreanti. Přičemž rekreanti mají pouze malý podíl v této skupině vlastníků. (Blanco, Brown, Rounsewell, 2015). Producenti mají obecně nižší úroveň vzdělání než další dva typy vlastníků, konkrétně ochranáři a pasivní vlastníci, ale vyšší úroveň vzdělání než majitelé víceúčeloví. (Ingemarson a kol., 2006). Nicméně producenti mají méně znalostí v oboru lesnictví, než právě zmiňovaní víceúčeloví vlastníci. Obecně pak platí, že u majitelů s vyššími příjmy je menší zájem o těžbu dřeva. (Joshi, Arano, 2009). Producenti mají dále tendenci vlastnit mnohem větší pozemky než rekreační vlastníci nebo pasivní. (Karppinen, 1998; Kline a kol., 2000; Boon a kol., 2004; Majumdar a kol., 2008; Canadas, Novais, 2014; Eggers a kol., 2014). Co se týče vzdálenosti od místa lesního majetku, producenti mají ve většině bydlíště v blízkosti svých pozemků, na rozdíl od ochranářů nebo pasivních vlastníků. Nakonec právě u producentů je pravděpodobnější, že budou mít lesní hospodářský plán, než u kteréhokoli jiného typu majitele. (Ingemarson a kol., 2006, Majumdar a kol., 2008; Eggers a kol., 2014). Z toho plyne, že právě producenti s největší pravděpodobností provádějí intenzivní hospodaření v lesích, než kterýkoli jiný typ vlastníka. (Fujimori, 2001; Arano, Munn, 2006; Duncker a kol., 2012).

7.3.2 Víceúčelově orientovaný vlastník

Víceúčeloví majitelé jsou charakterizováni tím, že přiřazují velký význam několika cílům. Stejně jako producenti považují vlastnictví lesa za investici a soustřeďují se na produkci dřeva. (Ingemarson a kol., 2006; Majumdar a kol., 2008; Kline a kol., 2000). Za důležitý je však považován, na rozdíl od ziskově orientovaného vlastníka, i osobní požitek v podobě rekreace, sběru různých plodin, či zhodnocení zeleně. Dalšími prioritami pro tento typ vlastníka je také estetika, lov, ochrana přírody a kvalita životního prostředí. (Ingemarson a kol., 2006; Majumdar a kol., 2008; Urquhart, Courtney, 2011).

Víceúčeloví vlastníci mají obecně nižší úroveň vzdělání než typ vlastníka „ochranář přírody“, nebo „pasivní majitel“ a přesto mají vyšší průměrné znalosti o lesnictví než kterákoli z těchto skupin. (Ingemarson a kol., 2006).

Víceúčelově orientovaný vlastník se dále může dělit na „ziskové víceúčelové majitele“ a „neziskové víceúčelové majitele“. Ziskový upřednostňuje právě zisk nad ostatní cíle, zatímco neziskový víceúčelový majitel upřednostňuje jiný nad ziskový cíl.

7.3.3 Rekreačně orientovaný vlastník

Hlavními cíli u tohoto typu vlastníka jsou osobní požitky a estetika. (Kline a kol., 2000; Boon a kol., 2004; Majumdar a kol., 2008). Podstatný podíl této skupiny také posuzuje ochranu přírody a kvalitu životního prostředí, lov, soukromou spotřebu palivového dříví, kulturní zachování a soukromí. (Boon a kol., 2004, Ingemarson a kol., 2006; Majumdar a kol. 2008; Urquhart, Courtney, 2011).

Rekreační typ majitelů obvykle dosahuje vyšší úroveň vzdělání než producenti, víceúčeloví nebo pasivní majitelé. (Kline a kol., 2000). To může být způsobeno tím, že rekreační typ vlastníka disponuje vyššími příjmy mimo lesní hospodářství – právě příjmem lze částečně vysvětlit formální úroveň vzdělání. (Griliches, Mason, 1972). Rekreační typ majitele velmi často vlastní mnohem menší lesní majetek než producenti nebo víceúčeloví vlastníci (Karppinen, 1998; Kline a kol., 2000; Boon a kol., 2004; Majumdar a kol., 2008; Joshi, Arano, 2009), a jde obvykle o vlastníky, kteří nebydlí v blízkosti svého lesního majetku. (Karppinen, 1998)

7.3.4 Na ochranu přírody orientovaný vlastník

Cílem tohoto typu vlastníka je samozřejmě ochrana přírody, potažmo estetika a kvalita životního prostředí. (Ingemarson a kol., 2006; Majumdar a kol. 2008; Urquhart a Courtney 2011). Dále se tato skupina majitelů vyznačuje tím, že je zde větší podíl žen, než u „producentů“ a „víceúčelového typu vlastníka“. (Ingemarson a kol., 2006). Tito majitelé mají také tendenci vlastnit mnohem menší pozemky než „výrobci“ nebo „víceúčeloví majitelé“, (Majumdar a kol., 2008; Eggers a kol. 2014), a obvykle žijí ve větších vzdálenostech od svého majetku než producenti, víceúčeloví vlastníci a pasivní majitelé. (Ingemarson a kol., 2006, Nordlund a Westin 2011). Další charakteristikou také je, že na ochranu přírody orientovaný vlastník, disponuje větším počtem majitelů, kteří koupili svůj majetek a nikoli zdědili. (Ingemarson a kol., 2006)

Co se týče funkčních typů tohoto vlastníka, jsou zde dva druhy – „ochránce zabývající se zachováním druhů“ a „ochránce zabývající se zachováním ekosystémů“. Přičemž zachování populace bude pravděpodobně znamenat aplikaci intenzivnějšího řízení, (Baker a kol., 2011), zatímco zachování ekosystémů často vyžaduje nižší míru řízení. (Blanco, Brown, Rounsewell , 2015)

7.3.5 Pasivně orientovaný vlastník

Pasivní majitelé obvykle nepřisuzují velký význam, nebo konkrétní cíl svému vlastnictví a mají nízkou nebo žádnou intenzitu hospodaření. (Boon a kol., 2004, Ingemarson a kol., 2006). Tito vlastníci také vykazují nejnižší znalosti o lesnictví ze všech skupin vlastníků. (Ingemarson a kol., 2006). Většina z nich má mírnou závislost na příjmu ze svého majetku, pouze malý podíl je na těchto příjmech plně závislý. (Ingemarson a kol., 2006, Eggers a kol., 2014). Pasivní majitelé obvykle své pozemky nespravují. (Blanco, Brown, Rousenwell; 2015)

Globální typologie shrnuje komunitu vlastníků lesů v globálním měřítku a může sloužit jako výchozí bod ve studiích vlastníků v konkrétních oblastech. Můžeme očekávat, že většinu nebo všechny typy vlastníků, které se vyskytují ve vyspělých zemích, v oblastech se značným lesním porostem, se budou lišit z místa na místo, stejně tak jako jejich přesné charakteristiky. (Blanco, Brown, Rousenwell; 2015).

8 Výsledky

8.1 Kvantitativní charakteristiky

Vzhledem k velkému množství drobných vlastníků v České republice, byl průzkum prováděn na určitém vzorku těchto vlastníků – konkrétně v rámci katastrálního pracoviště Rumburk, které se nachází v okrese Děčín na severu ČR. Katastrální pracoviště v Rumburku zahrnuje 36 katastrálních území, v kterých se nacházejí parcely drobných vlastníků.

Celková výměra lesních pozemků vlastněných drobnými majiteli činila 221,2 hektarů. Jde o množství pozemků, které spadá pod 269 různých majitelů. Není výjimkou situace, kdy jeden majitel vlastní více parcel, nebo naopak, kdy parcelu vlastní dva i více majitelů. Průměrně na jednoho majitele připadá 0,82 hektarů lesních pozemků. Nejčastější velikost majetku se pohybovala okolo výměry 2,3 hektarů. Průměrná velikost jedné parcely je 0,47 hektarů. Největší parcela měří 21,607 hektarů, naopak nejmenší pouhých 14 m².

Z vyhodnocených dat zejména z katastru nemovitostí vyplývá, že více jak polovina vlastníků je trvalým bydlištěm vedená v okrese Děčín, v Ústeckém kraji, tedy v relativní blízkosti lesního pozemku. V ojedinělých případech, je trvalé bydliště majitele uvedeno v sousedním Rakousku (1), v Německu (2) a na Slovensku (1).

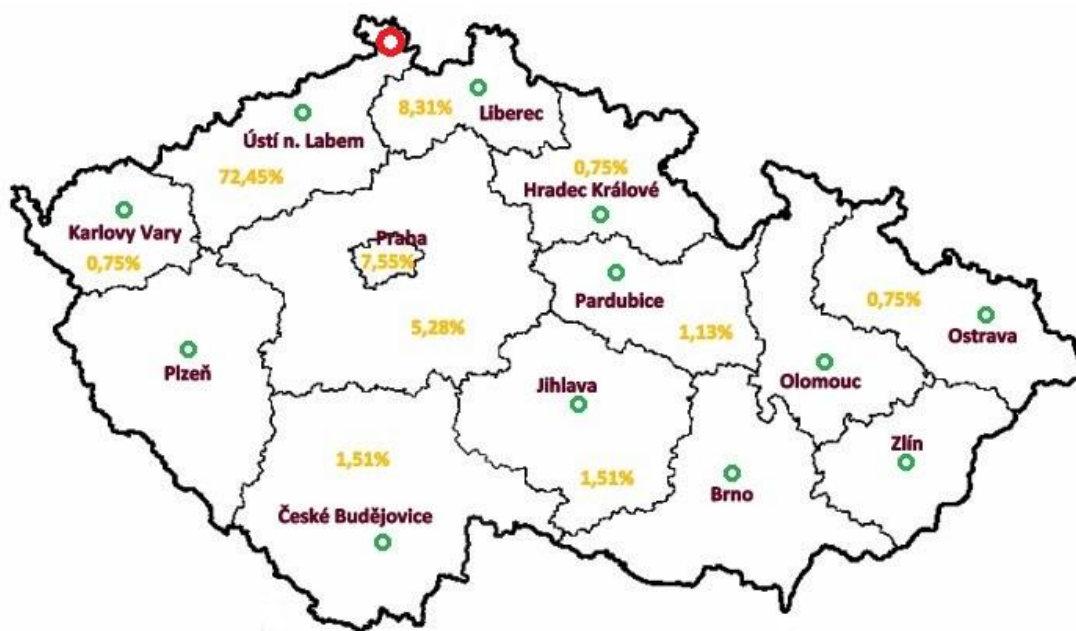
V tabulce se změnil počet z 269 drobných vlastníků lesa na 265, vlastníci ze zahraničí jsem do dané tabulky logicky nezahrnovala.

Tabulka č. 1

Rozložení vlastníků v ČR		
Kraje	Počet vlastníků	Podíl %
Ústecký	192	72,46
Liberecký	22	8,31
Středočeský	14	5,28
Praha	20	7,55
Královehradecký	2	0,75
Pardubický	3	1,13
Karlovarský	2	0,75
Jihočeský	4	1,51
Moravskoslezský	2	0,75
Vysočina	4	1,51
Celkem	265	100

Počty vlastníků žen a vlastníků mužů jsou následující: muži = 161, ženy = 108. Což je 59,85 % ku 40,15%. Vlastnictví z tohoto úhlu pohledu je tedy téměř vyrovnané. Je otázkou jakými vlivy přesně se vlastníci ženy dostaly ke svému majetku.

Na následující mapě můžeme vidět, v jakých oblastech České republiky jsou uvedena trvalá bydliště vlastníků lesních pozemků situovaných na území katastrálního pracoviště Rumburk (červený bod na mapě označuje dané k.p.)

Obrázek č. 1: Mapa ČR s vyznačenými kraji a procentuálním množstvím vlastníků

Katastrální území (36) jsou seřazena od největší plochy lesních pozemků, které na daném území leží, k té nejmenší. Největší celková plocha na jednom k. území je 31,13 hektarů, na takto velké ploše je vedeno 40 vlastníků, což je zároveň největší počet vlastníků na jedno k.ú. Velikost však logicky neudává počet vlastníků. Například čtvrtá největší plocha 21,7 hektarů je pod taktovkou pouze dvou majitelů.

Tabulka č. 2

Katastrální území - počty parcel, vlastníků a vel. Ploch									
Č.	Č. k.ú.	Plocha (m ²)	Počet parcel	Počet vlastníků					
					19.	673617	14774	7	9
1.	694126	311301	81	40	20.	673625	13982	5	4
2.	754439	227886	36	26	21.	762865	13917	14	7
3.	630012	223039	13	4	22.	743518	13444	3	2
4.	629987	216608	2	2	23.	631116	13107	8	9
5.	661074	202055	24	17	24.	758183	10770	4	4
6.	776971	160625	24	17	25.	783722	10754	2	15
7.	672696	141117	27	9	26.	654477	10513	6	6
8.	762849	129468	37	11	27.	762890	8191	2	1
9.	629979	97645	26	15	28.	762849	8131	4	3
10.	743593	62213	19	9	29.	629995	6405	2	2
11.	686271	57565	21	22	30.	684511	3526	5	5
12.	779733	46010	21	16	31.	781886	4075	3	3
13.	686280	41770	3	2	32.	612995	2474	5	2
14.	762881	41066	12	9	33.	743607	2339	6	3
15.	643807	39400	9	7	34.	654469	721	2	2
16.	783714	31867	17	2	35.	744042	433	2	3
17.	779768	21684	9	10	36.	673633	429	1	1
18.	612987	21264	9	3	Σ		2210568	471	302

Pozn.: Není vyloučeno, že jeden vlastník není veden ve více k.ú.

Co se týče dalších charakteristik, jako je například zaměstnání vlastníků lesů, výsledky zní takto: u 35 drobných vlastníků lesů se podařilo zjistit zejména z údajů z živnostenského rejstříku okruh činností, v kterých daný majitel podniká, pracuje. Z 35 zjištěných podnikatelů 8 z nich podniká v rámci zemědělské činnosti (podpurné činnosti pro zemědělství a jiné posklizňové činnosti, chov zvířat, smíšené hospodářství), 3 podnikatelé mají vedenou mimo jiné činnost v rámci lesnictví (poskytování služeb pro lesnictví a myslivost, lesnictví a těžba dřeva, činnost odborného lesního hospodáře a vyhotovení lesních hospodářských plánů a osnov). V oboru zpracování dřeva pracují 3 vlastníci (truhlářství, zpracování dřevěných, korkových, proutěných a slaměných výrobků, umělecko-řemeslné zpracování dřeva, tesařství). V rámci činností účetních poradců podnikají 3 vlastníci (vedení účetnictví, daňové evidence). Velkoobchod a maloobchod se stal oborem podnikání pro 2 vlastníky, zahrnují činnosti jako koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje, zprostředkování obchodu a služeb, prodej jako takový. Poskytování technických služeb je obor 3 vlastníků (opravy a údržba potřeb pro

domácnost, předmětů kulturní povahy, výrobků jemné mechaniky aj.). Ubytovací služby jsou vedeny jako obor podnikání u 4 vlastníků. Mezi další činnosti patří zprostředkovatelská činnost v oblasti strojírenství, oprava karoserií, montáž, opravy, revize a zkoušky elektrických zařízení, zednictví, klempířství, demolice a příprava staveníšť, silniční motorová doprava, shromažďování, sběr a odstraňování odpadů, poskytování služeb pro zahradnictví, rybníkářství, sladkovodní akvakultura, malířství, lakýrnictví, opravy a údržba oděvů, bytového textilu a osobního zboží, polygrafická výroba, reklamní činnost, vydavatelská činnost, překladatelská a tlumočnická činnost, poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků, dále hostinská činnost a prodej lihovin.

Z toho malého vzorku lze vidět, že i když tradice zemědělství svázaná s lesním pozemkem do jisté míry stále pokračuje, rozhodně není v dnešní společnosti pravidlem.

Pozn.: Několik ze zkoumaných 35 vlastníků uvádí dva i více podnikatelských záměrů.

8.2 Dotazníkové šetření a rozhovory

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 56 drobných vlastníků lesů. Dotazník byl rozeslán drobným vlastníkům na emailové adresy, nebo vyplněn prostřednictvím osobního kontaktu. Rozhovory byly provedeny se 7 drobnými vlastníky. Z těchto rozhovorů jsem poté vyčlenila nejdůležitější informace, které jednotlivé vlastníky odlišovaly nebo vystihovaly.

Otázky v dotazníkovém šetření byly rozdělené do čtyř skupin na téma: základní informace, hospodaření v rámci lesa, jiné cíle a subjektivní názory. Celkem se jednalo o 19 otázek. V následující tabulce je uvedeno zkrácené znění otázek. Rozhovory disponovaly podobnou strukturou, která byla vytvořená za účelem zjištění důvodů vlastnictví a možného rozdělení přístupů v rámci věku, pohlaví a dosaženého formálního vzdělání.

Tabulka č. 3

Nejčastější odpovědi		
Ot.	Znění otázky	Odpovědi
2.	Muž, žena?	Muž
3.	Věková kategorie?	Do 65 let
4.	Vzdálenost bydliště od majetku?	Do 10 km
5.	Jak dosáhl majitel vlastnictví?	Dědictví
6.	Formální vzdělání?	Středoškolské
7.	Souvisí vzdělání s lesnictvím?	Ne
8.	Samostatné hospodaření?	Ano
9.	Získávání informací? (způsob)	Vlastní znalosti
10.	Využití poradenských služeb?	Ne
11.	Vazba na zisk?	Zanedbatelný příjem
12.	Zajišťování financí?	jiné vlastní zdroje
13.	Změna v hospodaření?	Ne
14.	Cíle v rámci ochrany přírody?	Ano
15.	Jaké cíle v rámci ochrany přírody?	Přírodě blízké hospodaření
16.	Tradiční / vlastník s novou vizí?	Tradiční vlastník
17.	Co pro vás les představuje?	Dlouhodobou investici
18.	Příliš malý majetek na hosp.?	Ano
19.	Význam lesního pozemku	Význam rodinné tradice

Průměrná velikost lesních pozemků dotazovaných vlastníků dosahovala 2,5 hektarů. Což téměř odpovídá průměrné výměře lesních pozemků drobných vlastníků v ČR. Ze skupiny majitelů, kteří reagovali na dotazníkové šetření, bylo 33 mužů a 23 žen. Jelikož podíl vlastníků žen, byl ve skupině bez mála poloviční, dotazníkové šetření tuto skutečnost potvrdilo. Jako nejčastější věková kategorie byla uvedená možnost do 65 let. Nicméně v závěsu za touto možností se pohybovaly další dvě a to skupiny do 30 let i skupiny do 45 let. Co se týče věku a pohlaví, z dotazníku nevyplýval žádný trend. Vlastníci ve většině případů uvedli, že jejich bydliště je do 10 kilometrů od vlastněného lesního pozemku, což může poukazovat na to, že v případě nečinnosti v rámci lesního majetku, vzdálenost není problémem. Ve většině případů se vlastníci stali majiteli skrze dědictví. V několika případech (11) se však jednalo o plánovanou koupi, a v těchto případech se jednalo o ženy i muže. Zřídka vlastníci uváděli formu daru. Co se týče úrovně formálního vzdělání, většina majitelů disponuje středoškolským vzděláním – 50 dotazovaných. Studium se zaměřením na obor lesnictví uvedla přibližně třetina dotazovaných, a v této skupině málo žen.

Dále 39 vlastníků, kteří na majetku hospodaří sami, uvedli, že nejčastějším zdrojem informací jsou jejich znalosti a zkušenosti, méně často byl uveden jako zdroj okolí daného vlastníka, jeho rodina, přátelé. Jako zdroj informací byl ovšem v menším množství uveden i internet a dostupné poradenské služby. Občasné využití poradenských služeb uvedlo 16 dotazovaných vlastníků. Majitelé též ve většině uvedli, že příjem z produkce dřeva na jejich lesním pozemku je zanedbatelnou částí jejich rozpočtu, pouze 6 vlastníků uvedlo, že příjem, který plyne z produkce dřeva, je důležitou finanční částí. Téměř žádný vlastník změnu v hospodaření neaplikoval ani o ni neuvažuje.

Ve většině případů majitelé mají cíle v rámci ochrany přírody – 39 vlastníků. Nejčastěji uvedenou možností bylo přírodě blízké hospodaření. Vlastníci uvedli jako cíle v rámci ochrany přírody čištění životního prostředí, přirozený růst lesa s minimálními zásahy, jako jsou například prořezávky souší.

Většina vlastníků se považuje dle dotazníků za tradiční vlastníky. Pouze 3 vlastníci charakterizovali sami sebe jako vlastníky s netradičním přístupem k lesnímu pozemku. Velikost majetku považuje více jak polovina vlastníků za příliš malou pro hospodaření, konkrétně 34 vlastníků. Les pro vlastníky představuje zejména dlouhodobou investici, také často uváděnou možností bylo, že vlastník vnímá svůj pozemek zejména jako místo pro relaxaci, turistiku, lov, část živobytí. V dalším osobním přístupu vlastníci uváděli znovu zejména úctu k rodinné tradici, trvalou investici, příspěvek do rodinného rozpočtu.

Následný výčet vlastníků popisuje rozhovory s nimi a soustředí se na nejdůležitější informace, které jednotlivé majitele vystihovaly a odlišovaly. Skupina drobných vlastníků, která odpovídala formou rozhovoru na otázky týkající se jejich lesního pozemku, nedisponovala zaměstnáním, které by souviselo se zmiňovaným majetkem. **Dle vlastníka č. 1**, představuje mladšího majitele, muže (36), který na svém majetku i přes uvědomění si faktu, že pozemek není příliš rozměrný, hospodaří, uznává hodnotu, povinnosti i bohatství, které les nabízí, uvádí například: „Jsem si vědom toho, že les, jehož jsem vlastníkem, není co do plochy nikterak velký. I přesto mám zájem, aby les zůstal lesem a to, co v něm za svůj život udělám, v zásadě neovlivnilo jeho vývoj. Les má pro mě samotného nejen význam po stránce hospodářské, tedy není to pro mě pouze zahrádka na výtěžnost dřevní hmoty. Je to místo, kde můžu relaxovat a současně se realizovat při jeho obhospodařování. K lesu mám zájem se chovat tak, aby až jednou po mé osobě tuto nemovitost někdo převezme, ideálně mí potomci, nemusel jsem se za to, jak les vypadá, stydět.“. Tento

vlastník vnímá svůj majetek zejména jako pozitivum, pozemek byl získán darem a v držení rodiny je již přes 70 let a jak sám majitel uvádí, důležitost a význam lesa pro jeho osobu je neoddiskutovatelný. Tento majitel disponuje středoškolským vzděláním mimo obor, dále uvádí, že o rozhodnutích týkajících se jeho lesa rozhoduje jedinečně on, nikdo cizí do tohoto procesu nezasahuje.

Vlastník č. 2 představuje mladšího majitele, muže (35), středoškolské vzdělání mimo obor, který svůj lesní pozemek vnímá zejména jako starost, práci navíc – majetek získal v roce 1996 v rámci restitučního procesu, a nyní uvádí, že pro něj les nepředstavuje prioritu a nepřisuzuje pozemku větší důležitost. Spoluvlastníci majetku za něj rozhodují a sám se do lesního hospodářství nezapojuje. Vesměs o otázkách v rámci hospodaření příliš neuvažuje.

Vlastník č. 3 disponuje zejména nízkým věkem, muž (25). Středoškolské vzdělání v oboru. Vlastník lesní pozemek zakoupil z vlastní iniciativy z důvodu členství v rámci honebního společenství. Krátká doba vlastnictví však nebrání majiteli uvést, že je pro něj velmi důležité, aby majetek zůstal v rodinném vlastnictví. V návaznosti na to uvádí, že o rozhodnutích v rámci lesa diskutuje hlavně s otcem. Tento majitel vnímá sám sebe jako vlastníka zodpovědného: „Považuji se za vlastníka zodpovědného, vyskytne-li se kůrovec, okamžitě jde pryč.“ Uvádí, že by měl zájem svůj majetek rozšiřovat, v případě možnosti další koupě.

Vlastník č. 4, je starší vlastník, muž (61) středoškolského vzdělání mimo obor, uvádí jak starosti, které z vlastnictví plynou tak krásu lesního prostředí a možnosti relaxace. Rodinná tradice vlastnictví lesa je důležitá, jelikož lesní půdu vlastní přibližně od roku 1760, „Jedná se o pozemky, na kterých hospodařili již mí předci. Mým zájmem je v této činnosti pokračovat,“ to potvrzuje i fakt, že vlastník č. 4 daroval jistou část lesní půdy synovci a hodlá darovat část svých pozemků dalším potomkům. Majitel diskutuje o rozhodnutích týkajících se lesa s odborníky, uvádí, že sám sebe vnímá jako malého a nevýznamného vlastníka lesa.

Vlastník č. 5, žena (54 let), majetek vlastní v rámci spoluvlastnictví, vnímá les, jako místo pro relaxaci a rodinného dědictví, bohatství pro další generace. Uvádí vysokoškolské vzdělání mimo obor. Majetek byl získán opět skrze restituce. Řízení v rámci lesa je podrobno diskuzi s lesním hospodářem, popřípadě rodinou. Vlastník změny nechystá a plánuje pouze řádné spravování: „Považuji se za slušného majitele, který nechce les rabovat, ale udržet pro další generace“. Majitel dále uvádí: „Problémem je určitě nedostatek technických prostředků, tím pádem vzniká vysoká pracnost i v rámci drobných úprav, poté také špatná legislativa, například

okradený má málo nástrojů na to, aby došel satisfakce – peněžní náhrada nebo i potrestání pachatele je nedostatečné, pokud někdo zcizí strom, který rostl např. 80 let.“

Vlastník č. 6, je mladým majitelem, muž (23), který získal majetek v rámci dědictví. Považuje sám sebe za vlastníka s netradičním přístupem k majetku. Vnímá svůj majetek zejména jako součást rodinné tradice a možnost rozvinutí znalostí a pochopení lesnictví v praxi. Disponuje vysokoškolským vzděláním v oboru lesnictví. Opět se uvádí jako problém žádná nebo nedostatečná mechanizace, tudíž velice časově náročné a též mnohdy nebezpečné postupy. Vlastník také uvedl své vlastní postřehy: „Palčivé téma vlastníků velkých lesních pozemků jsou právě drobní vlastníci, a to z toho důvodu, že mnohdy neplní zákonné povinnosti a nehospodaří zodpovědně, což ovlivňuje stav celých lesních komplexů.“

Vlastník č. 7, žena (39), středoškolské vzdělání mimo obor, uvádí, že je pro něj důležité spojení s přírodou a také využití palivového dřeva. Svůj majetek získal koupí a zároveň pokazuje na to, že les je příliš malý, aby vydělal na nějakou větší investici. Na majetku hospodaří sám a znalosti čerpá z různých zdrojů v okolí, rodiny aj.

8.3 Návrh typologie vlastníků lesů

Drobní vlastníci, kteří se zúčastnili, jak dotazníkového šetření, tak rozhovorů byli ve většině případů ti, kteří se o svůj majetek starají, hospodaří na něm. V souladu s tím tedy disponují motivací a v drtivé většině i vnímají váhu rodinného dědictví, vnímají jistou zodpovědnost. Jsou schopni si z různých zdrojů informace a znalosti sehnat, z toho důvodu se jedná o **aktivní majitele**.

Mladší aktivní vlastník

Tento typ vlastníka se vykazuje zejména tím, že uznává lesní pozemek jako rodinné dědictví a formou péče o les prokazuje tradici úctu. Jedná se o vlastníky, kteří svůj majetek zakoupili, nebo zdělili, v každém případě jsou poháněni motivací, bez ohledu na dosažené vzdělání či pohlaví.

Starší aktivní vlastník

Typ tohoto vlastníka ve většině případů disponuje středoškolským vzděláním (v některých případech většinou ženy uvádějí vysokoškolské vzdělání). Vlastník také uznává majetek jako formu důležitého dědictví a místa pro chvíle relaxace. U starších aktivních vlastníků je patrné, že častěji přicházejí do styku s odbornou radou.

Menší část vlastníků, která se výzkumu zúčastnila, byla ta, která uváděla, že se o svůj majetek osobně nestará, nenavštěvuje ho a pozemek pro ně netvoří důležitou část životů, z toho důvodu se jedná o **vlastníky pasivní**.

Pasivní vlastník.

Tito vlastníci dosahují většinou středoškolského vzdělání a jde o ženy i muže. Nevidí v lesním pozemku hodnotu a nemají zájem a motivaci se v lesním hospodářství orientovat, bez ohledu na věkovou kategorii.

Pozn.: Mladší vlastník (do 45 let), starší vlastník (nad 45 let).

Z výzkumu tedy lze rozlišit 3 typy drobných vlastníků. Některé charakteristiky nebyly vybrány jako hlavní rozčleňující aspekty a to zejména z toho důvodu, že skupinu vlastníků nijak nerozlišovaly. Jde například o ochranu přírody. Pokud majitelé na majetku hospodařili, v drtivé většině případů uváděli formy ochrany přírody, jako je přírodě blízké hospodaření. Aktivní majitelé tedy jistou měrou ochranu zavádějí a téměř všichni. Co se týče vzdělání, z výzkumu není patrné, že by vzdělání ovlivňovalo míru hospodaření na majetku. Naopak je patrné to, že pokud vlastník je motivovaný, se středním či vysokým vzděláním, v oboru nebo ne, tak zpravidla má potřebné informace popřípadě je schopen si znalosti opatřit. Pokud jde o vnímání lesního majetku jako příliš malé plochy na hospodaření, většina vlastníků tento fakt uznává, ale zároveň jim nepřekáží v činnosti na lesním pozemku. Co se týče nových přístupů k hospodaření, většina majitelů neuváděla žádné formy změn, v návaznosti na to se téměř všichni drobní vlastníci nepovažují za netradiční vlastníky, a i přestože uvádějí jisté formy ochrany přírody, ztotožňují se s vlastníky tradičními. Z výzkumu není patrné, že by vlastníci ženy měly odlišné důvody a motivace k vlastnictví lesů než vlastníci muži.

9 Diskuze

Drobní vlastníci lesů jsou lidé a lidé jsou odlišní. V návaznosti na to je logické, že subjektivní přístupy vlastníků k jejich pozemkům budou vnášet do skupiny vlastníků obecně jisté problémy. Mnoho zahraničních autorů si uvědomilo důležitost psychologického vlastnictví. Důležitost toho, že typizace vlastníků na různých úrovních může přinést možnost k vytvoření řádu.

Jak bylo již řečeno, žádné analýzy, které by popisovaly motivy drobných vlastníků, nebyly provedeny. Na základě dotazníkové šetření a rozhovorů jsem tedy navrhla typologii drobných vlastníků ČR. Metoda dotazníkového šetření se v praxi velmi často používá, obecně ale platí, že zpětná vazba není příliš vysoká, proto jsou dotazníky doplněny o rozhovory s drobnými vlastníky, kteří jistým způsobem dovedly obraz drobného vlastníka k detailnější podobě.

S odkazem na dotazníkové šetření musím uvést, že práce vypovídá zejména o tom, že valná většina drobných vlastníků je v podstatě nedosažitelná na běžné úrovni zkoumání. Důvodů může být hned několik, jeden z hlavních je však fakt, že drobní vlastníci lesů ve zkoumané oblasti jsou často starší lidé, s kterými je problematické navázat kontakt (různé úrovně technické způsobilosti respondentů). Každopádně skupina, která se na výzkumu nepodílela, tvoří podstatnou část drobných vlastníků lesů, která by pravděpodobně výsledky diplomové práce jistým způsobem ovlivnila.

Co se týče podílů vlastníků mužů a vlastníků žen, je překvapivé že jde o téměř vyrovnaný stav. V Norsku se s určitou změnou zákona v rámci dědictví v roce 1974, zvýšilo procento ženských vlastníků lesních pozemků v roce 1989 o 15%. (Strupstad, 1993). Stejně tak se dělo i v dalších státech, jako je Švédsko, Finsko, Německo. Důvodem takového množství vlastníků žen ve zkoumané skupině, může být podobná souhra okolností v rámci sociálních změn ohledně rovnosti pohlaví. Dotazníkové šetření a rozhovory uvádějí u žen formu koupě i dědictví, ovšem koupi v menším měřítku než u mužů. To mohlo být způsobeno menším podílem vlastníků žen, jak v dotazníkovém šetření, tak v rámci rozhovoru.

Jak již bylo zmíněno, s pokrokem společnosti jde ruku v ruce i zvyšující se touha po ochraně přírody a s tím spojené nové cíle v rámci hospodaření na lesním pozemku. Dle výsledků z dotazníkovém šetření většina majitelů uváděla jistou formu ochrany přírody. Výzkum však nevypovídá o tom, že by vlastníci ve sledované skupině měli zájem na zintenzivnění ochranářského přístupu.

Z výzkumu vyplývá, že většina vlastníků o svůj majetek pečuje a jeho ziskovost není na prvních příčkách priorit. To může být způsobeno například faktem, že dotazovaní disponovali skutečně malou výměrou lesní plochy – 2, 5 hektaru. Je možné si představit, že v případě, kdy by plocha byla větší, vlastník by přistupoval k majetku jiným způsobem. Mnoho studií (např. Stanislovaitis a kol., 2015) uvedlo, že sledování příjmu v rámci managementu je silně spojeno s velikostí lesního hospodářství a že pouze větší soukromí majitelé lesů považují příjmy za hlavní prioritu.

Tato práce zpochybňuje názor, že soukromá lesní plocha je obecně nedostatečně řízena. Stejný názor zpochybňuje i studie Feliciany a kol. (2017), která uvádí, že ve většině vědecké literatury je toto tvrzení uvedeno a je zároveň podporováno evropskými i národními politiky.

Dále diplomová práce potvrdila, že drobní vlastníci lesů vnímají les zejména jako důležitou část rodiny. Les identitu rodiny do jisté míry utváří a zachování lesa pro budoucí generace je největší prioritou. Stejně tak uvádí Feliciano a kol. (2017). Co se týče vnímání ekonomického aspektu v rámci pohlaví, tato práce nepotvrdila, že by muži podporovali zachování lesa pro budoucí generace více než ženy, jak uvádí zmiňovaná studie. Stejně tak nepotvrzuje větší množství vlastníků s vyšším vzděláním, kteří by podporovali zachování lesa, nicméně vzhledem k procentu respondentů nelze tuto skutečnost vyloučit.

Změny demografických charakteristik vlastníků, jejich hodnot a cílů spolu se všeobecnějšími technologickými, sociálními a kulturními změnami ve společnosti mohou znamenat pohyb mezi vlastníky mimo tzv. tradiční lesnictví, uvádí Follo (2011). V rámci toho, jak o sobě vlastníci smýšlejí, ve většině případů nevnímají sami sebe jako vlastníky s netradičním přístupem, ale jako vlastníky tradiční.

Drobní vlastníci lesů splňují jeden nebo více psychologických motivů, které podle teorie v publikaci Pierce a kol. (2001) představují psychologické vlastnictví.

Většina drobných vlastníků ve výzkumu uvádí, že neuvažují o změnách a ani je neprovedli, v návaznosti na to, že se považují za vlastníky s tradičním přístupem k hospodaření. Podobně uvádí i Feliciano a kol. (2017): Navzdory restituci lesních pozemků ve východní Evropě, majitelé nebo jejich dědicové obnovili soukromé vlastnictví lesů, a mnoho z nich nadále využívá tradičního lesního hospodářství, které je povinné pro všechny soukromé lesy. Tento výsledek může být ovlivněn například mírou účastnicích se respondentů.

10 Závěr a doporučení

Diplomové práce „Typologie drobných vlastníků lesů“ zkoumala zejména motivace a důvody vlastníků k udržování jejich majetku, jejich postoj a přístup k hospodaření a k tomu, jakou pozici zaujímá les v jejich životech. Cílem této práce bylo zjištění důvodů vlastníka k vlastnictví za účelem vytvoření možné typizace dle věku, pohlaví a dosaženého vzdělání.

Výzkum byl prováděn prostřednictvím dotazníkového šetření a formou hloubkového rozhovoru s některými z drobných vlastníků. Respondenti dotazníková šetření vyplňovali prostřednictvím emailu nebo v rámci osobního kontaktu.

Průzkum v rámci kvantitativních charakteristik byl prováděn na určitém vzorku drobných vlastníků, konkrétně na severu České republiky, v okrese Děčín, na území katastrálního pracoviště Rumburk. Celková výměra lesních pozemků vlastněných drobnými majiteli činila 221 hektarů. Na této ploše je vedeno 269 vlastníků (4 vlastníci s trvalým bydlištěm v zahraničí). V rámci pohlaví se počet dělí na 161 mužů (59,85%) a 108 žen (40,15%). Co se týče rozložení vlastníků 72,46% drobných vlastníků pochází z Ústeckého kraje a bydlí tedy v relativní blízkosti k majetku.

Průměrná velikost lesních pozemků dotazovaných vlastníků dosahovala 2,5 hektarů. Práce potvrdila tzv. psychologické vlastnictví. Z výsledků vyplývá, že důvody k vlastnictví v rámci drobných vlastníků poukazovaly zejména na důležitost rodinné tradice a přání zajistit majetek pro budoucí generace, dále také vnímání lesního prostředí jako místa vhodného k relaxaci, také k lovu, rekreaci. Pro vlastníky tedy lesní pozemek představuje dlouhodobou investici, památku po rodičích a rodinné dědictví. Výsledky poukazují na to, že vlastníky v rámci zkoumané skupiny lze rozdělit na aktivní a pasivní, přičemž většina majitelů o svůj majetek pečuje a je tedy aktivní. Nicméně tento výsledek může být ovlivněn počtem respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili. Vlastníky lze poté rozdělit na mladšího aktivního vlastníka, staršího aktivního vlastníka a pasivního vlastníka. Mladší vlastník uznává pozemek jako rodinné dědictví a formou péče prokazuje tradici úctu, bez ohledu na to zda majetek koupil, či zdědil. Starší vlastník disponuje většinou středoškolským vzděláním, též vnímal majetek jako formu důležitého rodinného dědictví, je však patrné že tito vlastníci častěji přicházeli do styku s odbornou radou. Pasivní vlastník dosahoval ve většině středoškolského vzdělání se zastoupením jak mužů, tak žen a různých věkových kategorií, tento výsledek však může být znovu ovlivněn faktem, že většina respondentů disponovala aktivitou.

Vlastníci jsou zastoupeni v rámci pohlaví téměř rovnoměrně. Stejně tak věkové kategorie prokázaly existenci mladších i starších vlastníků lesů s výhodou pro vlastníky do 65 let věku. Většina vlastníků disponovala středoškolským vzděláním, nicméně z výzkumu vyplývá, že pokud vlastník měl své motivace a důvody k vlastnictví a řízení lesního hospodářství, zpravidla si potřebné informace a znalosti získal z různých zdrojů bez ohledu na dosažené vzdělání. Vlastníci také ve většině případů uváděli, že zisk z vlastnictví považují za zanedbatelný příspěvek do rozpočtu, finanční stránka tedy není pro majitele hlavní prioritou. Zúčastnění majitelé též často uváděli formu ochrany přírody jako přírodě blízké hospodaření, nicméně výzkum ve většině nepotvrdil existenci nových přístupů v rámci hospodaření a sami vlastníci se nejčastěji považují za vlastníky s tradičním přístupem k hospodaření. Vlastníci často uznávají, že vnímají majetek jako malý, nicméně tento fakt jim nepřekáží v činnosti na lesním pozemku. V rámci pohlaví není patrné, že by vlastníci ženy měly odlišné důvody a motivace k vlastnictví lesů než vlastníci muži.

10.1 Doporučení

Existence nových drobných vlastníků lesů, a zejména existence těch pasivních, vytváří jisté problémy pro politiku státu, s kterými se musí vyrovnat. Toto vyrovnání nebude možné za předpokladu, že se drobní vlastníci osobně nezapojí a neposkytnou potřebné informace k vytvoření nových rámců možností. Klíčem k tomuto cíli je tedy komunikace a spolupráce. A to jak ze strany tvůrců politik, odborných poradců, tak ze strany jednotlivých drobných vlastníků lesů.

Část vlastníků, nevykazuje příliš velký zájem o vlastnictví, kterým disponují. To představuje první problém na poli navázání komunikačního kanálu s drobnými vlastníky lesů. Zaměřila bych se tedy na ty, kteří jsou ochotní se svým majetkem pracovat – pokrýt nadějně jedince. Poskytnout východiska, přesvědčit majitele o důležitosti i malého lesního pozemku a apelovat na tu vlastníkovu část, která se identifikuje jako vlastník lesa – podpořit tuto stránku.

Mezi doporučení bych tedy zařadila především rozšíření povědomí o možnostech přístupů k hospodaření v lese, rozšíření povědomí o tom, co vlastně znamená být vlastníkem lesního pozemku, k čemu je majitel vázán a naopak čím pro majitele pozemek může být. V České republice existuje velkolepá tradice, vlastnění lesa představuje možnost utvořit identitu rodiny, obnovovat lidské kořeny k přírodě. Je to reklama, která by v dnešní době, kdy se hodnota přírody jako taková stává stále podstatnějším aspektem, byla pravděpodobně úspěšná.

Co se týče doporučení pro mladší aktivní vlastníky, lze uvést, že jako jedinci, kteří disponují potřebnými znalostmi, mohou vyhledávat nové přístupy k hospodaření, zajímat se o novinky, které by v rámci svého majetku mohli aplikovat, popřípadě přinášet osvětu mezi ostatní majitele.

Starším aktivním vlastníkům bych doporučila v případě potřeby využít odbornou poradenskou činnost prováděnou prostřednictvím odborných lesních hospodářů, kterou nabízí a zajišťuje stát zdarma, popřípadě, že si na příslušném orgánu státní správy lesů, mohou vyzvednout tzv. vlastnický separát lesní hospodářské osnovy (LHO).

Vlastníci mohou využít například i čtyři malé brožury – „Rádce vlastníka lesa do výměry 50 hektarů“, část I. až V., které vydal Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem. Tyto publikace dle tvrzení vydavatele obsahují vše podstatné, co by měl vlastník o svém lese vědět, jaká má práva, povinnosti, jaké má možnosti čerpat od státu příspěvky, finanční pomoc, dotace, jaký je vztah jeho majetku k myslivosti a ochraně přírody. Brožury srozumitelnou formou poskytují informace o legislativě, ochraně a obnově lesa a další užitečné rady a informace. Dostupná je i digitální verze těchto brožur. (Magistrát města Brna, 2017)

Možnost jak hospodařit lépe na lesním pozemku v případě, že se majetek zdá příliš malý, existuje skrze vytvoření skupiny, sdružování vlastníků, kteří mají svá vlastnictví ve stejných lokalitách. Skupina pak vytváří zdroj informací, komunikační kanál, kdy logicky více osob toho více ví a povinnosti, které vlastníky provázejí, se mohou zdát lehčí.

Pasivním majitelům, kteří nedisponují mírou zodpovědnosti a jsou bez zájmu, na majetku jim tedy nezáleží, lze samozřejmě doporučit, aby umožnili prodej tohoto lesního pozemku. Jako další alternativu lze uvést řízení hospodářství skrze třetí osobu, najmout externího zaměstnance, který by potřebné náležitosti spojené s vlastnictvím prováděl za vlastníka lesa. Nevím však, do jaké míry by konzultace na tato témata byly úspěšné, popřípadě vůbec vhodné.

Jako problém vnímám také fakt, že v současné době spolufinancování lesních opatření v rámci programu týkající se rozvoje venkova předpokládá, že soukromí vlastníci lesů upřednostňují hospodaření s lesem zaměřenou na ekonomiku, což je v rozporu s převládající definicí lesa – zachování pro budoucí generace. (Feliciano a kol., 2017). Je tedy potřeba zaměřit spolufinancování i na vlastníky, kteří nevnímají les zejména jako zdroj financí.

Seznam literatury a použitých zdrojů

ADAMCZYK, W., JODŁOWSKI, K., SOCHA J. *Forest Land Ownership Change in Poland* [online]. EFI, Univerzity od Natural Resources and Life Sciences, Vídeň, 2015 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/94-country-reports?limitstart=0

AMBRUŠOVÁ, L., DOBŠINSKÁ, Z., SARVAŠOVÁ, Z., HRICOVÁ, Z., ŠÁLKA J. *Forest Land Ownership Change in Slovakia* [online]. EFI, University of Natural Resources and Life Sciences, Vídeň, 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/94-country-reports?limitstart=0

AMBRUŠOVÁ, L., HALAJ, D., ILAVSKÝ, J., MARTTILA, J. *Atlas of the forest sector in Slovakia*. Working papers of the Finnish Forest Research Institute 257. Vantaa: Finnish Forest Research Institute. [online]. 2013 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2013/mwp257.htm

ANDERSSON, M. Assessing non-industrial private forest owners' attitudes to risk: do owner and property characteristics matter? *Journal of Forest Economics* [online]. 2012, 18, 1, 3 – 13 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1104689911000432>

ARANO, KG.; MUNN, IA., Evaluating forest management intensity: a comparison among major forest landowner types. *Forest Policy and Economics* [online]. 2006, 9, 3, 237 – 248 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934105000894>

BAKER, A., LACY, R., LEUS, K., TRAYLOR-HOLZER, K. Intensive management of populations for conservation. *WAZA Mag* [online]. 2011, 12, 40–43 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.vortex10.org/Lacy/Reprints/BakerWAZA2011.pdf>

BEACH, RH.; PATTANAYAK, SK.; YANG, JC.; MURRAY, BC.; ABT, RC. Econometric studies of non-industrial private forest management a review and synthesis. *Forest Policy and Economics* [online]. 2005, 7, 3, 263 – 281 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934103000650>

BENGSTON, DN.; ASAH, ST.; BUTLER, BJ. The diverse values and motivations of family forest owners in the United States: an analysis of an open-ended question in the National Woodland Owner Survey. *Small-scale Forestry* [online]. 2011, 10, 3, 339 – 335 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-010-9152-9>

BERATAN, K. A cognition-based view of decision processes in complex social-ecological systems. *Ecol Soc.* [online]. 2007, 12, 27 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.ingentaconnect.com/content/saf/fs/1989/00000035/00000002/art00025>

BLAŽEK, P.; KUBÁLEK, M. *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti*. Praha: Dokořán, 2008, Praha. ISBN: 978-807363-226-7

BLISS, JC. Sustaining family forests in rural landscapes: rationale, challenges, and an illustration from Oregon, USA. *Small-scale Forest Economics, Management and Policy* [online]. 2003, 2, 1, 1 – 8 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11842-003-001-y?LI=true>

BLISS, JC.; MARTIN, AJ. Identifying NIPF management motivations with qualitative Methods. *Forest Science* [online]. 1989, 35, 2, 601 – 622 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.ingentaconnect.com/content/saf/fs/1989/00000035/00000002/art00025>

BLANCO, V.; BROWN, C.; ROUNSEVELL, M. Characterising forest owners through their objectives, attributes and management strategies. *European Journal of Forest Research* [online]. 2016, 134, 6, 1027 – 1041. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10342-015-0907-x>

BRANDTH, B., HAUGEN, M. Breaking into a masculine discourse. Women and Farm Forestry. *Sociologia Ruralis*. [online]. 2002, 38, 3, 427 - 442. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1467-9523.00087>

BOON, TE.; MEILBY, H.; THORSEN, BJ. An empirically based typology of private forest owners in Denmark: improving communication between authorities and owners. *Skandinavian Journal of Forest Research* [online]. 2004, 19, 4, 45 – 55 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14004080410034056>

BOURIAUD, L., NICHIFOREL, L., WEISS, G., BAJRAKTARI, A., CUROVIC, M., DOBŠINSKÁ, Z., GLAVONJIC, P., JARSKÝ, V., SARVAŠOVÁ, Z., TEDER, M., ZALITE, Z. Governance of private forests in eastern and Central Europe: an analysis of forest harvesting

and management rights. *Ann. For. Res.* [online]. 2013, 56, 199-215 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://www.afrjournal.org/index.php/afr/article/view/54>

BOURIAD, L., SCHMITHÜSEN, F. Allocation of property rights on forests through ownership reform and forest policies in central and Eastern European countries. *Schweiz. Z. für Forstwes* [online]. 2005, 156, 297-305. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://szf-jfs.org/doi/abs/10.3188/szf.2005.0297?code=swis-site>

CANADAS, M.J.; NOVAIS, A. Bringing local socioeconomic context to the analysis of forest owners' management. *Land Use Policy* [online]. 2014, 41, 397 – 407 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837714001379>

CREIGHTON, J.; BAUMGARTNER, D.; BLATNER, K. Ecosystem management and nonindustrial private forest landowners in Washington State, USA. *Small-scale Forest Economics, Management and Policy* [online]. 2002, 1, 1, 55 – 69 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-002-0005-z>

ČESKÁ LESNICKÁ SPOLEČNOST. *Změny vlastnictví lesa a jejich dopady na lesnickou politiku a způsoby obhospodařování v České republice* [online]. 2016. [cit. 2017-11-21]. Změny vlastnictví lesa a jejich dopady na lesnickou politiku a způsoby obhospodařování v České republice. Dostupné z: <http://www.cesles.cz/akce/seminar/zmeny-vlastnictvi-lesa-a-jejich-dopady-na-lesnickou-politiku-a-zpusoby-obhospodarovani-lesu-v-ceske-republice>

DAVIS, M., FLY, J. Seeing the landowner through the trees: how nonparticipant private forest landowners experience their land. A phenomenological investigation. In: Baumgartner, D. (Ed.), *Proceedings of the Conference on Human Dimensions of Family, Farm, and Community Forestry International Symposium*, March 29-April 1, 2004. Washington State University, Pullman, WA, 95-99.

DOBŠINSKÁ, Z., SARVAŠOVÁ, Z., ŠÁLKA, J. *Changes Of Innovation Behaviour In Slovakian Forestry* [online]. 2010. [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: [https://ideas.repec.org/a/scm/ausvfe/v10y2010i2\(12\)p71-80.html](https://ideas.repec.org/a/scm/ausvfe/v10y2010i2(12)p71-80.html)

DUNCKER, P.S.; BARREIOR, S.M.; HENGEVELD, G.M.; LIND, T.; MASON, W.L.; AMBROZY, S.; SPIECKER, H. Classification of forest management approaches: a new conceptual framework and its applicability to European forestry. *Ecology and Society* [online]. 2012, 17, 4 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.ecologyandsociety.org/vol17/iss4/art51/>

EGGERS, J.; LAMAS, T.; LIND, T.; OHMAN, K. Factors influencing the choice of management strategy among small-scale private forest owners in Sweden. *Forests* [online]. 2014, 5, 7, 1695 – 1716 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.mdpi.com/1999-4907/5/7/1695>

ELSTER, J., OFFE, C., PREUSS, U. Institutional Design in Post-Communist Societies: Rebuilding the Ship at Sea. *Theories of Institutional Design*. Cambridge University Press, Cambridge. [online]. 1998 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.cambridge.org/cz/academic/subjects/politics-international-relations/russian-and-east-european-government-politics-and-policy/institutional-design-post-communist-societies-rebuilding-ship-sea?format=PB&isbn=9780521479318#sZPpSLJbLueMCcsi.97>

EMTAGE, N.; HERBOHN, J.; HARRISON, S. Landholder profiling and typologies for natural resource-management policy and program support: potential and constraints. *Environmental Management* [online]. 2007, 40, 3, 481 – 492 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00267-005-0359-z>

ERIKSSON, L. Exploring underpinnings of forest conflicts: a study of forest values and beliefs in the general public and among private forest owners in Sweden. *Society & Natural Resources* [online]. 2012, 25, 11, 1102 – 1117 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08941920.2012.657749?journalCode=usnr20>

ETZIONI, A. The socio-economics of property. *Journal of Social Behavior and Personality* [online]. 1991, 6, 465–468 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://gwdspace.wrlc.org:8180/xmlui/bitstream/handle/1961/341/A208.pdf?sequence=3>

FACESMAP [online]. 2013. [cit. 2017-11-21]. Dostupné z: <http://facesmap.boku.ac.at/>

FELICIANO, D., BOURIAUD, L., BRAHIC, E., PHILLIPPE, D., DOBŠINSKA, Z., JARSKÝ, V., LAWRENCE, A., NYBAKK, E., QUIROGA, S., SUAREZ, C., FICKO, A. Understanding private forest owners' conceptualisation of forest management: Evidence from a survey in sever European countries. *Journal of Rural Studies* [online]. 2017, 54, 162-176 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016716303874>

FICKO, A.; BONCINA, A. Probabilistic typology of management decision making in private forest properties. *Forest Policy Econ. Forest Policy and Economics* [online]. 2013, 27, C, 34 – 43 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: https://econpapers.repec.org/article/eeeforpol/v_3a27_3ay_3a2013_3ai_3ac_3ap_3a34-43.htm

FICKO, A., BONCINA, A. Forest owner representation of forest management and perception of resource efficiency: a structural equation modelling study. *Ecol. Soc.* [online]. 2015, 20, 36. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.ecologyandsociety.org/vol20/iss1/art36/>

FISCHER, A., CHARNLEY, S. Social and cultural influences on management for carbon sequestration on US family forestlands: a literature synthesis. *Int. J. For. Res.* [online]. 2010, 1–14 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228961947_Social_and_Cultural_Influences_on_Management_for_Carbon_Sequestration_on_US_Family_Forestlands_A_Literature_Synthesis

FOLLO, G. Factors influencing Norwegian small-scale private forest owners' ability to meet the political goals. *Scandinavian Journal of Forest Research* [online]. 2011, 26, 4, 385 – 393 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02827581.2011.566574>

FOREST EUROPE. State of Europe's Forests 2015. Food and Agriculture Organization of the United Nations. [online]. 2015 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.foresteuropa.org/docs/fullsoef2015.pdf>

FUJIMORI, T. Ecological and silvicultural strategies for sustainable forest management. Elsevier, Amsterdam [online]. 2001 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-010-9113-3>

GAMFELDT, L. a kol. Higher levels of multiple ecosystem services are found in forests with more tree species. *Nature Communications* [online]. 2013, 4, 1340 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.nature.com/articles/ncomms2328>

GOOTEE, R., BLATNER, K., BAUMGARTNER, D., CARROL, M., WEBER, E. Choosing what to believe about forests: differences between professional and non-professional evaluative criteria. *Small-Scale For.* [online]. 2010, 9, 2, 137-152 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-010-9113-3>

GRILICHES, Z.; MASON, WM. Education, income, and ability. *Journal of Political Economy* [online]. 1972, 80, 3, 2, 74–103 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/1831252?seq=1#page_scan_tab_contents

HÄRDTER, U. Perspektiven der Waldbesitzer. In: Schraml, *Urbane Waldbesitzer, Studien zur Beratung und Betreuung im nichtbäuerlichen Kleinprivatwald*. Freiburger Schriften zur Forst- und Umweltpolitik, [online]. 2003. 1 Verlag Dr. Kessel, Remagen, 25-84. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: https://www.waldwissen.net/waldwirtschaft/fuehrung/organisation/lwf_urbaner_waldbesitzer/index_DE

HÄYRINEN, L., MATTILA, O., BERGHÄLL, S., TOPPINEN, A. Forest owners' sociodemographic characteristics as predictors of customer value evidence from Finland, *Small-Scale Forestry*. [online]. 2015, 14, 1, 19–37 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20153118271>

HOLZZENTRALBLATT. Der deutsche Kleinprivatwald, das große Sorgenkind-Von der Tagung de Deutschen Forstwirtschaftsrates Ende Juni in Celle, Holzzentralblatt [online]. 1995, 1373 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: https://www.waldwissen.net/waldwirtschaft/fuehrung/organisation/lwf_urbaner_waldbesitzer/index

HOGL, K., PREGERNIN, M. and WEIß, G. *What is new about new forest owners? A typology of private forest owners in Austria. Small-scale forest economics, management and policy* 4(3) [online]. 2005, 325-342 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <http://link.springer.com/article/10.1007/s11842-005-0020-y>

HYTTINEN, P., OTTITSCH, A., PELLI, A., NISKANEN, A. Forest related resources, industries, services and know-how ind the border regions of the European Union. 1999, EFI 21 [cit. 2018-02-19]. ISBN 952-9844-64-6; ISSN 1456-4084.

CHALUPA, J. Dějiny Španělska v datech. 1. vyd. Praha: Libri, 2011. ISBN: 978-80-7277-482-1

INGEMARSON, F.; LINDHAGE, A., ERIKSSON, L. A typology of smallscale private forest owners in Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research* [online]. 2005, 21, 3, 249 – 259 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02827580600662256>

JARSKÝ, V. Výsledky věcného pokroku realizace Opatření 1.3. Lesní hospodářství Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství. *Zprávy lesnického výzkumu*. 52/1. 2007. s. 26-35. ISSN: 0322-9688.

JARSKÝ, V., HRIB, M., RIEDL, M., DUDÍK, R., VENTRUBOVÁ, K., ŠIŠÁK, L. *Forest Land Ownership Change in Czech Republic* [online]. EFI, University of Natural Resources and Life Sciences, Vídeň, 2015 [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/94-country-reports?limitstart=0

JARSKÝ, V., PULKRAB, K. Analysis of EU support for managed succession of agricultural land in the

Czech Republic. *Land Use Policy*. [online]. 2013, 36, 237-246. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837713001129>

JOSHI, S.; ARANO, KG. Determinants of private forest management decisions: a study on West Virginia NIPF landowners. *Forest Policy and Economics* [online]. 2009, 11, 2, 118 – 125 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934108000890>

KAPELLER, C., Durchforstung im oberoösterreichischen Kleinwald – Probleme und Perspektiven. *Österreichische Forstzeitung*. 1997, 108, 2, 14 – 16 [cit. 2018-02-19].

KARPPINEN, H. Values and objectives of non-industrial private forest owners in Finland. *Silva Fennica* [online]. 1998, 32, 1, 43 – 59 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/253634427_Values_and_Objectives_of_Non-Industrial_Private_Forest_Owners_in_Finland

KARPPINEN, H., BERGHÄLL, S. Forest owners' stand improvement decisions: applying the theory of planned behavior. *For. Policy Econ.* [online]. 2015, 50, 275–284 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934114001646>

KENDRA, A.; HULL, RB. Motivations and behaviors of new forest owners in Virginia. *Forest Science* [online]. 2005, 51, 2, 142 – 154 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.ingentaconnect.com/content/saf/fs/2005/00000051/00000002/art00006>

KINGSLEY, N., BROCK, S., DEBALD, P. 1988. Focus group interviewing applied to retired West Virginia NIPF landowners. *North. J. Appl. For.* 5, 198–200.

KLINE, JD.; ALIG, RJ.; JOHNSON, RL. Fostering the production of nontimber services among forest owners with heterogeneous objectives. *Forest Science* [online]. 2000, 46, 2, 302 -311 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.fs.usda.gov/treesearch/pubs/24406>

KOCH, M., MAIER, K. *Forest Land Ownership Change in Germany* [online]. EFI, University of Natural Resources and Life Sciences, Vídeň, 2015. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/94-country-reports?limitstart=0

KROTT, M. Finanzierung des Waldnaturschutzes. *Allgemeine Forst- und Jagdzeitung* 168 (11 –12), 203– 207, 1997 [cit. 2018-02-19].

KROTT, M. *Forest policy analysis*. Dordrecht: Springer, 2005. 334 s. ISBN: 1-40203478-4

KUBAČÁK, A., JACKO, K. *Restituce zemědělského a lesního majetku*. Druhá adaptovaná a rozšířená verze. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2012. ISBN: 978-80-7434-0901

KUPČÁK, V. Economic Transformation of Forestry and Management of Forest Joint-Stock

Companies in the Czech Republic. *Finnish Journal of Business Economics*. Aalto: Aalto University [online].1998, 2, 3, 1-6 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.agriculturejournals.cz/publicFiles/55699.pdf>

KVARDA, E. Urbane WaldbesitzerInnen: Einstellungen und Verhaltensdispositionen 'traditioneller' und 'neuer' WaldbesitzerInnen unter besonderer Berücksichtigung der Sanierung degradierter Waldökosysteme, *Institut für Sozioökonomik der Forst- und Holzwirtschaft*. Wien, 2000. [cit. 2018-02-19].

KVARDA, E. Non-agricultural forest owners' in Austria – a new type of forest ownership. *Forest Policy and Economics* [online]. 2004, 6, 459 – 467 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934104000188>

LAWRENCE, A., 2009. Forestry in transition: imperial legacy and negotiated expertise in Romania and Poland. *For. Policy Econ* [online]. 2009, 11, 429-436 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934109000239>

- LAWRENCE, A., DANDY, N. Private landowners' approaches to planting and managing forests in the UK: what's the evidence?. *Land Use Policy* [online]. 2014, 36, 351-360. [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837713001713>
- LEACH, J., HANTON, P., GURLING, H. Why people buy small woods and what do they do with them? *Q. J. For* [online]. 2012, 106, 19-22 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/285455526_Why_people_buy_small_woods_and_what_do_they_do_with_them
- LÄHDESMÄKI, M., MATILAINEN, A. Born to be a forest owner? An empirical study of the aspects of psychological ownership in the context of inherited forests in Finland. *Scandinavian Journal of Forest Research* [online]. 2014, 29, 2, 101 - 110 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02827581.2013.869348>
- LANDAIS, E. Modelling farm diversity new approaches to typology building in France. *Agricultural Systems* [online]. 1998, 58, 4, 505 – 527 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0308521X98000651>
- LIDESTAV, G. Women as forest owners and forest farmers in Sweden. *In* Lidestav, G. & Wästerlund, D. *Women and Forestry, Proceedings of the Nordic–Baltic Workshop in Balsjö , Sweden, Copenhagen, Nordic Council of Ministers, 1998, 55–63. TemaNord 1999, 571. ISBN 92-893-0360-3*
- LIDESTAV, G., EKSTRÖM, M. Introducing gender in studies on management behaviour among non-industrial private forest owners. *Scandinavian Journal of Forest Research*. [online]. 2000, 15, 3, 378 – 386 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/028275800448011>
- LIESKOVSKÝ, J., BEZÁK, P., ŠPULEROVÁ, J., LIESKOVSKÝ, T., KOLEDA, P., DOBROVODSKÁ, M., BÜRNI, M., GIMMI, U. The abandonment of traditional agricultural landscape in Slovakia - an analysis of extent and driving forces. *J. Rural Stud.* [online]. 2015, 37, 75-84 [cit. 2018-02-19]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016714001624>
- MA. *National Forest Programme for the Period until 2013* [online]. Ministerstvo zemědělství ČR, Praha, 2008. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z:

<http://eagri.cz/public/web/en/mze/publications/publications-forest/national-forest-programme-2013.html>

MAJUMDAR, I.; TEETER, L.; BUTLER, B. Characterizing family forest owners: a cluster analysis approach. *Forest Science* [online]. 2008, 54, 2, 176 – 184 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.ingentaconnect.com/content/saf/fs/2008/00000054/00000002/art00007>

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA. Odbor vodního a lesního hospodářství a zemědělství. *Příměstské lesy v Brně a jeho okolí* [online]. Brno: Magistrát města Brna, 2017 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://lesweb.brno.cz/blog/kdo-je-drobný-vlastník-lesa>

MCPFE (2003) Improved Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management

NINAN, KN.; INOUE, M. Valuing forest ecosystem services: case study of a forest reserve in Japan. *Ecosystem Services* [online]. 2013, 5, 78 – 87 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212041613000156>

NÍ DHUBHÁIN, Á.; COBANOVA, R.; KARPPINEN, H.; MIZARAITE, D.; RITTER, E.; SLEE, B.; WALL, S. The values and objectives of private forest owners and their influence on forestry behaviour: the implications for entrepreneurship. *Small-scale Forestry* [online]. 2007, 6, 4, 347 – 357 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-007-9030-2>

NORDLUND, A.; WESTIN, K. Forest values and forest management attitudes among private forest owners in Sweden. *Forests* [online]. 2011, 2, 1, 30 – 50 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.mdpi.com/1999-4907/2/1/30>

OLIVA, J. *Lesnická politika*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005. s. 51. ISBN: 80-213-1385-4

PAQUETTE, S.; DOMON, G. Agricultural trajectories (1961–1991), resulting agricultural profiles and current sociodemographic profiles of rural communities in southern Quebec (Canada): a typological outline. *Journal of Rural Studies* [online]. 1999, 15, 3, 279 – 295 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016798900638>

PIERCE, J., KOSTOVA, T., DIRKS, K. Towards a theory of psychological ownership in organizations. *Academy Management Review* [online]. 2001, 26, 298–310 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://journals.aom.org/doi/abs/10.5465/amr.2001.4378028>

PROKOP, U. Kvinnliga livssammanhang. Raben & Sjögren, Stockholm. 1981. 233 s. ISBN 91-29-55306-7. Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes. Komu v české republice patří lesy?. *Letem lesem* [online]. 2017-02-07 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://letemlesem.cz/zajimavosti/komu-v-ceske-republice-patri-lesy/>

PUDIVÍTROVÁ, L., JARSKÝ, V. Inovační aktivity v lesním hospodářství České republiky. Zprávy lesnického výzkumu. 56/4. VÚLHM, 2011. s. 320 – 328. ISSN: 0322-9688

RAMETSTEINER, E., KRAXNER, F. Europeans and Their Forests. What Do Europeans Think about Forests and Sustainable Forest Management? a Review of Representative Public Opinion Surveys in Europe. FAO and UNECE Forest Communicators Network, Vienna. [online]. 2003. [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: http://www.foresteurope.org/documentos/Eur_Wood_net.pdf

RICKENBACH, M.; KITTREDGE, DB. Time and distance: comparing motivations among forest landowners in New England, USA. *Small-scale Forestry* [online]. 2009, 8, 1, 95 – 108 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11842-008-9071-1>

RIPATTI, P., JÄRVELÄINEN, V. P. Forecasting structural changes in non-industrial private forest ownership in Finland. In Saastamoinen, O. & Tikka, S. Proceedings of the Biennial Meeting of the Scandinavian Society of Forest Economics, March 1996, Mekrijärvi, Finland. *Scandinavian Forest Economics*. 1997, 36, 215 – 230. ISSN 0355-032X.

ROUNSEVELL, MDA.; ROBINSON, DT.; MURRAY-RUST, D. From actors to agents in socio-ecological systems models. *Philosophical Transactions of the Royal Society B* [online]. 2012, 367, 1586, 259 – 269 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/367/1586/259>

SARVAŠOVÁ, Z., KOVALČÍK, M. Challenges for diversification of activities in private forest sector in Slovakia. In: Medved, M.: *Small Scale Forestry in a Changing World: Opportunities and Challenges and the Role of Extension and Technology Transfer: Proceedings of the conference*, 6. – 12. červen, 2010. s. 683-696. Bled, Slovenia [CD-ROM]. Ljubljana, Slovenian Forestry Institute. Slovenian Forest Service

SARVAŠOVÁ, Z., TUTKA, J. *Change in the Ownership and Management of Forests in Slovakia*, Small-scale Forestry in a Changing Environment. Lithuanian Forest Research Institute, [online]. 2005, 200-207. [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/275039621_Forest_Land_Ownership_Change_in_Slovakia

SCHMITHÜSEN, F., HIRSCH, F. Private Forest Ownership in Europe. Geneva Timber and Forest Study Paper, 26. United Nations, Economic Commission for Europe, Geneva, Switzerland. [online]. 2010 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/publications/SP-26.pdf>

STANISLOVAITIS, A., BRUKAS, V., KAVALIAUSKAS, M., MOZGERIS, G. Forest owner is more than her goal: a qualitative typology of Lithuanian owners. *Scand. J. For.* [online]. 2015, 30, 478-491 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://pub.epsilon.slu.se/12335/>

STERN, PC.; DIETZ, T; KALOF, L. Value orientations, gender and environmental concern. *Environment and Behavior* [online]. 1993, 25, 5, 322 – 348 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0013916593255002>

STRUPSTAD, L. M. Den tause skogeier. In Brandt, B. & Verstad, B. (eds). *Kvinneliv i landbruket*, 1993, 23–52. Landbruksförlaget, Oslo. ISBN 82-529-1614-7.

URQUHART, J.; COURNEY, P. Seeing the owner behind the trees: a typology of small-scale private woodland owners in England. *Forest Policy and Economics* [online]. 2011, 13, 7, 535 – 544 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934111000785>

VAŠÍČEK, J., OLIVA J. *Lesnická politika*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2017. 210 s. ISBN: 978-80-213-2741-2

WEISS, G., AGGESTAM, F., HOGL, K., JANDL, R., ŽIVOJINOVIĆ, I., LUDVIG, A., WOLFSLEHNER, B. *Forest Land Ownership Change in Austria* [online]. EFI, University of Natural Resources and Life Sciences, Vídeň, 2015 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/94-country-reports?limitstart=0

WEISS, G. a kol. Innovation and sustainability in forestry in central and eastern Europe: Challenges and perspectives (SUSI-CEE). Final report. European Forest Institute. 2011, 249 [cit. 2018-02-10].

WEISS, G., LAWRENCE, A., HUJALA, T., LIDESTAV, G., NICHIFOREL, L., NYBAKK, E., QUIROGA, S., SARVAŠOVÁ, Z., SUAREZ, C., ŽIVOJINOVIĆ, I. Forest ownership changes in Europe: State of knowledge and conceptual foundations. *Forest Policy and Economic* [online]. 2018, 4, 55-78 [cit. 2018-02-10]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934117301740>

ZELENÁ ZPRÁVA. *Report on the State of the Slovak Forests* [online]. 2014 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <http://www.mpsr.sk/index.php?navID=123&id=8163>

ZIEGENSPECK, S.; HÄRDTER, U.; SCHRAML, U. Lifestyles of private forest owners as an indication of social change. *Forest Policy and Economics* [online]. 2004, 6, 5, 447 – 458 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S138993410400019X>

ŽIVOJINOVIĆ, I. WEISS, G., LIDESTAV, G., FELICIANO, D. HUJALA, T., DOBŠINSKÁ, Z., LAWRENCE, A., NYBAKK, E., QUIROGA, S., SCHRAML, U. Forest land ownership change in Europe. In: COST Action FP1201 FACESMAP Country Reports, Joint Volume. EFICEEC-EFISEE Research Report Vienna (BOKU). University of Natural Resources